

OVERSKUDDSINFORMASJON

Om politiets taushetsplikt og ytringsrett
ved generelle straffesaksopplysninger versus
kommunikasjonskontrollopplysninger

Kandidatnr.: 267

Veileder: Lena Lundgreen

Leveringsfrist: 25. november 2004

Til sammen 17303 ord

Dato: 25. november 2004

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING .....</u>	<u>1</u>
1.1	KORT OM OVERSKUDDSINFORMASJON	1
1.2	KORT OM DENNE OPPGAVEN	3
1.3	METODEN OG RETTSKILDESITUASJONEN	4
<u>2</u>	<u>POLITIETS TAUSHETSPLIKT .....</u>	<u>5</u>
2.1	INNLEDNING.....	5
2.2	LOVREGULERINGEN.....	7
2.3	POLITILOVEN § 24.....	9
2.3.1	GENERELT	9
2.3.2	DET PERSONELLE OMFANGET	9
2.3.3	TAUSHETSOMFANGET	10
2.3.4	UNNTAKENE	12
2.4	STRAFFEPROSESSLOVEN § 61A.....	13
2.4.1	GENERELT	13
2.4.2	DET PERSONELLE OMFANGET	13
2.4.3	PERSONLIGE FORHOLD.....	14
2.4.4	NÆRINGSOPPLYSNINGER	17
2.4.5	DEN ENKELTE ETTERFORSKNING	19
2.5	STRAFFEPROSESSLOVEN § 216L.....	20
2.5.1	GENERELT	20
2.5.2	DET PERSONELLE OMFANGET	22
2.5.3	PRIVATE FORHOLD.....	23
2.5.4	NÆRINGSOPPLYSNINGER	24
2.5.5	KORT OM UNNTAKENE.....	25
2.5.6	KORT OM § 216G.....	25
<u>3</u>	<u>OVERSKUDDSINFORMASJON INNENFOR EN STRAFFESAK.....</u>	<u>26</u>

3.1	INNLEDNING.....	26
3.2	BRUK AV INFORMASJON I ETTERFORSKNINGEN	26
3.2.1	STRPL. § 61C. (1) NUMMER 2	26
3.2.2	NÆRMERE OM FORMÅLSBEGREPET	27
3.2.3	STRPL. § 216I. (1) LITRA A	29
3.2.4	FORMÅLSOMFANGET	29
3.2.5	FORHOLDET TIL § 216G.	30
3.3	SAMTYKKE.....	31
3.3.1	STRPL. § 61B. NUMMER 1	31
3.3.2	PERSONELT NEDSLAGSFELT.....	31
3.3.3	STRPL. § 216I.	31
3.4	ANONYMISERING	32
3.4.1	STRPL. § 61B. NUMMER 2.....	32
3.4.2	PERSONLIGE FORHOLD.....	33
3.4.3	NÆRINGSOPPLYSNINGER	33
3.4.4	VIDERE BRUK AV OPPLYSNINGENE.....	34
3.4.5	STRPL. § 216I.	34
3.5	MANGLENDE BERETTIGET INTERESSE.....	35
3.5.1	STRPL. § 61B. NUMMER 3.....	35
3.5.2	”INGEN BERETTIGET INTERESSE”	36
3.5.3	”ALMINNELIG TILGJENGELIG”	36
3.5.4	”ALMINNELIG KJENT”	37
3.5.5	STRPL. § 216I.	38
3.6	OPPLYSNING OVENFOR SAKENS PARTER.....	38
3.6.1	STRPL. § 61C. (1) NUMMER 1	38
3.6.2	”SAKENS PARTER”	39
3.6.3	PARTSREPRESENTANTER	39
3.6.4	”DEM SOM OPPLYSNINGENE DIREKTE GJELDER”	40
3.6.5	STRPL. § 216I.	41
3.7	ETATSINTERN DELING AV OPPLYSNINGER	42
3.7.1	STRPL. § 61C. (1) NUMMER 3	42
3.7.2	PERSONELT OMFANG	42
3.7.3	”AV BETYDNING FOR DERES ARBEID”	42
3.7.4	STRPL. § 216I.	43
3.8	OPPLYSNINGER TIL FOREBYGGENDE ARBEID	44
3.8.1	STRPL. § 61C. (1) NUMMER 6	44
3.8.2	NØDVENDIGHETSKLAUSULEN	45

3.9	OPPLYSNINGER I AVVERGENDE ØYEMED	46
3.9.1	FOREBYGGING VERSUS AVVERGING.....	46
3.9.2	STRPL. § 216I. (1) LITRA D	46
3.9.3	PERSONELT OMFANG	47
3.9.4	NØDRETTLIGE FORMÅL.....	47
3.10	KOMMUNIKASJON TIL ANDRE OFFENTLIGE ORGANER.....	48
3.10.1	HVILKE OFFENTLIGE ORGANER	48
3.10.2	STRPL. § 61C. (1) NUMMER 5	48
3.10.3	STRPL. § 61C. (1) NUMMER 7 OG 8	49
3.10.4	STRPL. § 216I.	50
4	<u>SAMMENFATNING.....</u>	<u>52</u>
4.1	RETTSTILSTANDEN.....	52
4.2	DE LEGE FERENDA.....	52
	<u>FORKORTELSER .....</u>	<u>56</u>
	<u>LITTERATURLISTE .....</u>	<u>57</u>

1 Innledning

1.1 Kort om overskuddsinformasjon

Overskuddsinformasjon defineres som opplysninger som fremkommer under politiets bruk av de ulike metoder, og som ikke har relevans for det forhold som ga grunnlag for metodebruken.¹ De metoder det her siktes til er særlig de ulike etterforskningsmetoder som er egnet til å skaffe opplysninger som politiet benytter i sitt arbeid. Ved etterforskning av et konkret lovbrudd vil politiet iverksette de lovlige tiltak som er tilgjengelige for å løse saken, og det kan eksempelvis dreie seg om spaning, kommunikasjonskontroll, skjult fjernsynsovervåkning, infiltrasjon, provokasjon, teknisk avlytting, teknisk sporing, hemmelig ransaking, forsendelseskontroll m.v. Den informasjonen de da søker er ment for saken som etterforskes, og så fremt den er lovlig innhentet vil den da også benyttes videre i etterforskningen og til sist gjerne som bevismateriale i en eventuell straffesak. I en særstilling kommer imidlertid de opplysninger politiet tilegner seg som ikke er av relevans for den saken de arbeider med og som ga opphavet for informasjonsinnsamlingen. Dette vil være den såkalte overskuddsinformasjonen. Et klassisk eksempel er at man etterforsker en narkotikasak, og under avlytting fanger opp informasjon om et ran. Overskuddsinformasjonen kan være informasjon som politiet på annen måte ikke ville kunnet tilegnet seg, og derved gi hint om et lovbrudd som ellers aldri ville blitt oppklart.

Et spørsmål vil da være hvordan overskuddsinformasjonen vil kunne benyttes. Både norsk rett og våre folkerettslige forpliktelser stiller krav til at borgernes personvern skal ivaretas, og at heller ikke offentlige myndigheter skal kunne gjøre uvilkaarlige inngrep i den personlige sfære. Informasjonsinnsamling- og lagring vil derved være en aktivitet som må veies opp mot personvern hensyn. Hvor langt skal en kriminell måtte finne seg i å kartlegges, studeres, overvåkes og registreres kun på grunn av hans egenskap som lovbrøyer?

---

¹ NOU 2004:6, s. 131

På den annen side er det ideelt sett samfunnets beste politiet har for øyet når de bekjemper kriminalitet både gjennom forebyggende tiltak, etterretning og etterforskning. Personvern hensynet veies sånn sett opp mot andre samfunnsmessige hensyn, snarere enn politiets egne interesser. I tillegg kommer politiets plikt til å ”forbygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet”, jf lov om politiet av 4. aug. Nr. 53 1995 (heretter politiloven, forkortet pl.) § 2 nr. 2. Det er på det rene at med teknologiens stormskritt fremover de siste årene, og i tillegg den organiserte kriminalitetens oppblomstring, så blir det stadig viktigere at man kan bekjempe lovbrudd med de samme midler som lovbrysterne selv har tilgjengelig. Dette gjenspeiles også i en stadig utvidet fullmakt for politiet til å benytte teknologiske metoder til spaning, avlytting, kommunikasjonskontroll m.v., og de endringer som suksessivt er gjort i straffeprosessloven.

På den andre siden av politiets plikt til å forebygge kriminalitet med alle lovlige midler, ligger politiets taushetsplikt. Denne fastslås i både lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai Nr. 25 1981 (heretter straffeprosessloven, forkortet strpl.), lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker av 10. feb. 1967 (heretter forvaltningsloven, forkortet fvl.), politiloven og lov om strafferegistrering av 11. juni Nr. 52 1971 (heretter strafferegistreringsloven). Politiets taushetsplikt er så vidt omfattende, at det vil være unntak fra denne som hjemler anledning til å dele overskuddsinformasjon videre og dessuten benytte denne senere. Dette unntaket danner imidlertid også grunnlag for det alminnelige utgangspunkt at politiet kan anvende overskuddsinformasjon til forebyggende tiltak.² Videre må denne adgangen kunne hjemles i prinsippet om fri bevisføring, som formodes å gjelde i norsk straffeprosess, jf Andenæs I 2000 s. 186 og Rt.1990 s. 1008 og 1994 s. 610.³

Hjemmelsgrunnlaget for bruk av overskuddsinformasjon er altså som utgangspunkt ulovfestet. Et unntak fra dette er den overskuddsinformasjon som kommer fra kommunikasjonskontroll. Slik kontroll har vært ansett som et så sidt alvorlig inngrep i den personlige sfære, at lovgiver har valgt å legge bånd på hvordan den innhentede

---

² Ot.prp. nr 64 (1998-99) s. 73

³ NOU 2004:6 s. 132

informasjon får benyttes. Dette er positivt regulert i straffeprosessloven kapittel 16, og behandles for øvrig videre under punkt 2.5.

1.2 Kort om denne oppgaven

Denne oppgavens formål er å sammenlikne og vurdere forholdet mellom den adgangen politiet har til å bruke overskuddsinformasjon etter politiloven og straffeprosessloven generelt, og den innskrenkningen som fremgår av straffeprosessloven § 216i. ved overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll.

For å forstå sakens natur, er det viktig å vite at altså det å bruke overskuddsinformasjon i seg selv er lovlig, men at det er politiet og påtalemyndighetens utstrakte taushetsplikt som ofte kommer i veien for den frie flyt av informasjon. Taushetsplikten som sådan vil innskrenke kommunikasjonsmulighetene både utad og innad i etaten, og vil sånn sett legge lokk på de fleste typer informasjon som krever vern. Det er derved de ulike unntakene fra denne taushetsplikten som da hjemler informasjonsspredning, og altså også bruk av overskuddsinformasjon. Derfor er det nyttig å se på taushetspliktens utstrekning generelt først, slik at man senere kan forstå omfanget av denne og videre unntakene som gjøres. I punktene nedenfor vil jeg redegjøre innledningsvis for politiets taushetsplikt, og deretter for de ulike lovgrunnlagene for denne som er relevante for oppgaven. Kapittel 2 omhandler de ulike lovgrunnlagene, deres personelle og materielle rekkevidde, og kapittel 3 redegjør for unntakene fra taushetsplikten. Dette vil være den komparative delen av oppgaven. Under sistnevnte kapittel søker jeg å redegjøre for hvordan lovgrunnlaget er ulikt for overskuddsinformasjon generelt og for den fra kommunikasjonskontroll. Og avslutningsvis, i kapittel 4, om det nødvendigvis har de beste grunner for seg at kun informasjon fra kommunikasjonskontroll har et så vidt utstrakt vern.

I det videre vil jeg avgrense mot den delen av overskuddsinformasjon som faller utenfor straffesaker, delvis på grunn av begrensningene i oppgavens lengde, og delvis fordi disse reglene ikke skiller seg i så stor grad fra de jeg behandler innen straffesaksområdet. Politiloven behandles derfor kun under kapittel 2, for å gi et bedre oversiktsbilde over rettstilstanden. Videre velger jeg å avgrense mot lagring av overskuddsinformasjon, hvilket er et eget felt som ikke reguleres generelt i

straffeprosessloven, men derimot spesielt i strafferegisteringsloven. Dette innebærer at jeg kun behandler innsamling av informasjon og den umiddelbare anvendelsen av denne, men altså ikke neste trinn av informasjonsbehandlingen som da vil være en eventuell lagring. Også denne avgrensningen fortas med bakgrunn i oppgavens begrensede lengde.

1.3 Metoden og rettskildesituasjonen

Adgangen til å anvende overskuddsinformasjon i straffesaker, som er kjernefeltet for oppgaven, er som utgangspunkt ulovfestet. Det er derfor lovstoffet som regulerer taushetsplikten – altså avskjæringen fra muligheten til å benytte overskuddsinformasjon – og unntakene fra denne, som blir det interessante hjemmelsgrunnlaget. Hva angår informasjon fra kommunikasjonskontroll, er derimot anvendelsesadgangen av denne informasjonen lovfestet, og dette blir da å regne for spesiell lovgivning i forhold til den generelle som regulerer opplysninger fra alt annet. Straffeprosessloven er hjemmelsgrunnlaget for den informasjonsreguleringen jeg behandler, og dette er en omfattende, gammel lov som det er gjort flere relevante endringer i på dette feltet den seneste tiden. Rettsområdet omkring informasjonsspredning i straffesaker er således i bevegelse og utvikling i takt med samfunnet.

Det spesielle tolkningsspørsmålet som imidlertid dukker opp innen denne tematikken, er hvorledes disse ulike regelsettene – det generelle og det spesielle – skal anvendes i forhold til hverandre. Forarbeidene berører, til tross for at flere av dem er av nyere dato, i liten grad hvordan taushetsreguleringen generelt skal avgrenses mot taushetsreguleringen av kommunikasjonskontrollopplysninger spesielt, der hvor disse får overlappende anvendelsesområder. Et konkret eksempel er der materiale fra en telefonkontrollsak inkorporeres i straffesaksdokumentene. En konkret tolkning må til for å avgjøre hvilket regelsett som skal komme til anvendelse, og hjelp til denne tolkningen er altså vanskelig å finne i forarbeidene.

Det eksisterer også rettspraksis på dette området som kan gi veiledende hjelp til lovtolkningen, men for de aller nyeste lovendringene er det naturligvis begrenset hvor

mange høyesterettsdommer man har rukket å avsi. Noen dommer fra Retstidende har jeg valgt å benytte, men jeg har ikke funnet mange av spesielt betydelig vekt.

Ved arbeidet med denne oppgaven generelt har jeg funnet hovedtyngden av materialet i juridisk litteratur og forarbeider, jf. litteraturlisten. Overskuddsinformasjon er et begrep som ikke fremkommer så ofte ordrett verken i loven, forskrifter, forarbeider eller litteratur. Overskuddsinformasjonen blir i stor grad regnet under all annen informasjon. Dette er også utgangspunktet. Videre dukker det tidvis opp uoverensstemmelser mellom lovforarbeidene og hva det argumenteres for i juridisk litteratur, med begrunnelser i lovkonsekvens og reelle hensyn. (Hvilket jeg påpeker underveis i oppgaven, der dette oppstår.) Jeg har da funnet det nødvendig å selv foreta en avveining av hvor jeg tror det riktige tolkningsgrunnlaget må ligge.

2 Politiets taushetsplikt

2.1 Innledning

Politiets taushetsplikt kan defineres som plikten til å hindre at nærmere angitte opplysninger direkte eller indirekte kommer til uvedkommendes kunnskap.⁴ Det konkrete innholdet av taushetsplikten vil nødvendigvis bero på hvilke interesser som skal beskyttes, og hvem som er uvedkommende i den konkrete sak. Taushetsplikten er en aktiv plikt, som ikke bare pålegger tjenestemannen å selv holde sin taushet, men også å sørge for å forhindre at den sensitive informasjonen kommer videre til noen den ikke skal.⁵

Hensynene bak taushetsplikten vil variere med hvilke typer opplysninger det dreier seg om, og for hvilke formål de eventuelt skal videreformidles, men tradisjonelt sett deler man formålsbetraktningene i to; de private og de offentlige hensyn. Under de private hensyn sorterer blant annet personvernet, altså hensynet til den enkelte borgers

---

⁴ Auglend, s. 363

⁵ Auglend, s. 371

personlige sfære. Personvernet er som nevnt lovbeskyttet både internrettslig og etter våre folkerettslige forpliktelser, og er et viktig ledd i sikringen mot overgrep fra det offentlige mot landets borgere. Enhver har rett til et privatliv fritt for vilkårlig overvåkning og kontroll, og gjennom sitt arbeid vil politiet alltid kunne komme til opplysninger om folk som er av kompromitterende art for privatlivets del, dersom de formidles videre. Videre er det viktig for politiets arbeid i seg selv at publikum føler at de kan stole på at opplysninger de kan eller må gi fra seg til politiet, ivaretas og behandles konfidensielt. I motsatte fall ville politiets arbeid meget trolig møte mer motstand blant den delen av publikum de søker hjelp og informasjon hos. Gjennom tilliten borgerne kan ha til politiets taushet, vil forhåpentligvis riktige opplysninger fremkomme uten behov for å skjule eller lyve.

Videre kommer de offentlige interesser, som primært vil dreie seg om rikets sikkerhet, og altså typisk ligger i forsvars- og utenriksområdet. Dog politiets taushetsplikt har modifikasjoner, som tidvis gir opphav til samarbeid med utenlandske myndigheter og politistyrker, så vil hovedhensynene nødvendigvis ligge i den nasjonale sikkerheten. Taushetsplikten er også av betydning for hvordan de internrettslige oppgavene håndteres. At politiet opererer så effektivt og korrekt som mulig er åpenbart av stor betydning for samfunnet som helhet.

Også hensynet til politiet som sådan vil sortere under de offentlige interesser. For at politiet på en best mulig måte skal kunne utføre de oppgaver de er pålagt, er det essensielt at de har et visst vern omkring det de bedriver. Skulle alt politiet fortok seg være underlagt meroffentlighet, ville situasjonen utvilsomt blitt uholdbar hva angår effektivitet og fremdrift. Spesielt de skjulte tvangsmidler politiet kan benytte, som f.eks. spaning, skjult ransaking, teknisk sporing, skjult fjernsynsovervåking, postkontroll og kommunikasjonskontroll, vil avhenge av at politiet kan operere uten yringsplikt. Det er kun sistnevnte tvangsmiddel, altså kommunikasjonskontroll, som berøres av denne oppgaven.

Taushetsplikten har altså de beste grunner for seg, og er en viktig grunnpilar for hvordan borgerne danner tillit til styresmaktene og håndhevelsen, og videre for den nasjonale sikkerheten. Ikke desto mindre er visse modifiseringer i taushetsplikten

nødvendig for at den ikke skal kvele sin egen hensiktsmessighet. Lovreguleringen av politiets taushetsplikt innebærer derfor i nesten like stor grad unntak fra tausheten som påbud om denne.

2.2 Lovreguleringen

For å gi et raskt oversiktsbilde over kodifiseringen av taushetsplikten, kan nevnes at de sentrale lovene er straffeprosessloven, politiloven, strafferegistreringsloven og forvaltningsloven. I tillegg kommer påtaleinstruks fastsatt ved kgl.res. av 28. juni 1985 nr. 1679 (heretter påtaleinstruksen, forkortet på.), alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22. juni 1990 nr. 3963 (heretter politiinstruksen, forkortet pi.), instruks for behandling av dokumenter som av sikkerhetsmessige grunner må beskyttes, fastsatt ved kgl.res. av 17. mars 1972 (heretter sikkerhetsinstruksen) og lov om forebyggende sikkerhetstjeneste av 20. mars Nr. 10 1998 (heretter sikkerhetsloven). Pl. § 24, strpl. §§ 61a. - 61e., strafferegistreringsloven § 8 og fvl. §§ 13 - 13f. gir de generelle reglene, mens telefonkontrollloven § 2, strpl. § 216 og sikkerhetsloven § 12 gir mer spesielle regler.

Av hensyn til oppgavens tema, og dessuten den plassbegrensningen man opererer med, så velger jeg her kun å behandle det lovgrunnlaget som fremgår av politiloven og straffeprosessloven. Selv om politiloven primært får anvendelse før en straffesak tar til, velger jeg allikevel å behandle denne lovens taushetsregel i denne oppgaven.

Bakgrunnen for dette er at dette danner et mer fullstendig bilde av hvordan politiets taushetsplikt begrenser spredningen av overskuddsinformasjon i sin helhet. Det er ved innsamlingen av informasjonsmateriale at lovgrunnlaget får betydning. Som nevnt vil dette kapittelet omhandle taushetsreguleringen med det personelle og det materielle aspektet, mens neste kapittel tar for seg unntakene.

Som nevnt vil strpl. §§ 61a. flg. regulere taushetsplikten i straffesaker generelt, og videre unntakene fra denne, mens § 216i. gjelder for opplysninger som er hentet fra kommunikasjonskontroll. Opplysningenes natur vil således være avgjørende for hvilket regelsett som kommer til anvendelse. Er de å regne for ordinære opplysninger som fremkommer ”i straffesaker”, så vil de ligge innenfor området av § 61a. flg., men er de

derimot opplysninger som ”fremkommer ved kontrollen”, så vil § 216i. gjøre seg gjeldende.

Straffeprosessloven gjelder altså kun for den virksomhet politiet har innenfor straffesaksbehandlingen, og det er derfor viktig å definere hvilket arbeidsområde, for å vite hvilket lovgrunnlag som får anvendelse. Man må skille mellom det forbyggende arbeidet politiet bedriver i form av kartlegging, etterretning m.v., og det arbeidet de bedriver innenfor en faktisk straffesak. Idet det iverksettes en etterforskning etter de formål som fremgår av strpl. § 226, vil saken være en straffesak. Skillet for dette krysses når det forligger enten en anmeldelse eller rimelig grunn til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold, jf. strpl. § 224. Dersom politiet eksempelvis driver span på bestemte personer innen et bestemt miljø kun på det grunnlag at man ønsker å vite hva spaningsobjektene bedriver, vil det være etterretning og ikke etterforskning. Derved får heller ikke straffeprosessloven anvendelse. For den videre behandlingen under dette punktet tar jeg høyde for at det dreier seg om opplysninger som innhentes under etterforskningen av en straffesak.

Det typiske i en sak hvor man fortar kommunikasjonskontroll, er at opplysningene brukes i kommunikasjonskontrollsaken, og ligger bakenfor i etterforskningen som grunnlag for videre skritt som spaning, ransaking, avhør m.v., men inkorporeres derimot ikke i de ordinære straffesaksdokumentene.⁶ I den grad informasjonen som er innhentet holdes innen kommunikasjonssaksdokumentene, vil det være en liten grad av spredning utover den til de involverte etterforskere. I noen tilfeller vil imidlertid kontrollmaterialet eller deler av dette tas inn i de ordinære saksdokumentene, og da vil nødvendigvis spredningskretsen bli videre innen politi og påtalemyndighet. Dette er spesielt aktuelt da opplysningene benyttes som bevismateriale i retten med hjemmel i § 216i. (1) tredje punktum. Videre er bruk av overskuddsinformasjon som bevis direkte hjemlet i visse tilfeller i § 216i. (1) litra a og b⁷, hvilket jeg kommer tilbake til nedenfor.

---

⁶ Myhrer, s. 161

⁷ Myhrer, s. 161

Et spørsmål vil bli hvilket lovgrunnlag som skal anvendes der slike kommunikasjonskontrollopplysninger inkorporeres i en alminnelig straffesak. Vernet er større etter § 216i., og informasjonen kan spres i mindre grad uten hinder av taushetsplikten. Graden av vern begrunnes i alvoret av inngrepet som kommunikasjonskontroll innebærer, og dette inngrepet blir ikke mindre om opplysningene benyttes i en pådømmelse. Dette vil kunne begrunne at § 216i. fremdeles får anvendelse selv etter at opplysningene er inkorporert i de ordinære straffesaksdokumentene. På den annen side er det et argument at når opplysningene allerede brukes som bevis i en rettssak, synes det lite rimelig å ha en strengere taushetsplikt for disse enn hva som gjelder generelt. Det skal for øvrig uansett være kun den informasjonen som er av betydning for etterforskningen av straffbare forhold som inkorporeres. Også det faktum at kommunikasjonskontroll nå har blitt så utbredt i bruk på de fleste mer alvorlige forbrytelser, taler i denne retning.⁸

2.3 Politiloven § 24

2.3.1 Generelt

Politilovens virkeområde gjelder som nevnt for alt av politiets arbeid som faller utenfor strafferettspleien. All form for forebyggende tjeneste, etterretning, kartlegging m.v. reguleres således av politiloven. Idet det er åpnet en etterforskning av et konkret lovbrudd vil politilovens anvendelse opphøre, og straffeprosessloven kommer inn som det aktuelle lovgrunnlaget. Forvaltningsloven gjelder generelt for forvaltningsorganene, men politiloven gjelder spesielt for politiet. I den grad disse to lovene regulerer samme felt, vil derved politiloven alltid være *lex specialis* for politiet. Tidvis er det en dog uttrykkelig uttalt at politiloven har forrang, hvilket jeg kommer tilbake til nedenfor.

2.3.2 Det personelle omfanget

Politiloven gjelder for alle de som tjenestegjør innen politi- og lensmannsetaten og påtalemyndigheten. Hva angår taushetsplikten, vil det nærmere personelle omfanget av denne følge av de enkelte lover som pl. § 24 henviser til i første ledd.

I annet ledd i.f. presiseres det at taushetsplikten ikke bare gjelder for polititjenestemenn direkte, men også for de eventuelle samarbeidspartnere de måtte benytte seg av.

---

⁸ Myhrer, s. 163

Bestemmelsen lyder: ”Taushetsplikten gjelder for enhver som utfører tjeneste eller arbeid for politiet.” Begrepet ”enhver” favner såpass vidt at man må anta at dette omfatter alle de samarbeidspartnere som politiet finner det praktisk viktig å pålegge taushetsplikt. Begrepet ”utfører tjeneste eller arbeid” behandles videre under punkt 2.4.2, så jeg henviser derfor til den drøftelsen som ligger der.

Videre kan politiet etter § 24 (2) fjerde setning pålegge ”personer, private institusjoner og andre offentlige organer taushetsplikt som nevnt i første punktum når det innhentes opplysninger med hjemmel i § 14d. eller dersom reell identitet til en person som benytter fiktive personopplysninger er eller vil bli avslørt”. Pl. § 14d., som nevnes her, gir Politidirektoratet hjemmel til å hente opplysninger som anses som nødvendige fra andre offentlige myndigheter uten hinder av taushetsplikten. Etter § 24 (2) overstyres altså denne adgangen til å omgå taushetsplikten når den vil kunne kompromittere en dekkoperasjon eller annet identitetsdekke. Her ser vi altså at det er de formålstjenelige hensynene til bruken av skjult identitet som får gjennomslagskraft. Dette er i tråd med de andre bestemmelsene innen lovgivningen der man lar hensynet til effektiviteten og hensiktsmessigheten av politiets arbeid gå foran muligheten for kommunikasjon av opplysninger. De ”personer, private institusjoner og andre offentlige organer” som omfattes her, vil i praksis si alle involverte aktører utenfor etaten. Etatsinternt vil altså taushetsopphøret etter § 14d. fremdeles gjelde.

Denne bestemmelsen viser at taushetsplikten som utgangspunkt gjelder for alle som får kjennskap til sensitiv informasjon, men at lempingen av den er større for de som opererer innen etaten. Dette skal vi også se nærmere nedenfor, der unntakene behandles.

2.3.3 Taushetsomfanget

Politi-lovens område er altså de av politiets oppgaver som ligger utenfor den konkrete straffesak. For overskuddsinformasjon, vil dette typisk være interessant med hensyn til etterretning og annet forebyggende arbeid. Taushetsplikten etter pl. § 24 regulerer all form for opplysninger, også overskuddsinformasjon, og slik informasjon fra etterretning vil jo være typisk nyttig å kunne anvende videre. Unntakene, som behandles i punktet nedenfor, er derfor av vesentlig betydning.

Pl. § 24 første ledd henviser til taushetspliktsbestemmelsene i strpl. §§ 61a. – 61e., strafferegistreringsloven § 8 og fvl. §§ 13 – 13f. for politiets behandling av henholdsvis straffesaker og øvrige oppgaver. I tillegg til pl. § 24 kommer pi. § 5-5 som dekker praktisk talt det samme området. Jeg velger derfor å ikke gå nærmere inn på bestemmelsen i politiinstruksen her. Første ledd er således informativt, og opplyser om hvilken annen lovgivning som er gjeldende for taushetsplikten.

Annet og tredje ledd er derimot presiserende, og annet ledd utvider dessuten det faktiske virkeområdet for taushetsplikten. Etter dette omfatter ikke taushetspåbudet kun den konkrete sak eller aktuelle situasjon, men også rent generelt ”opplysninger om politiets operative virksomhet og organiseringen av den”, jf. første alternativ. Videre omfattes ”opplysninger som ut fra spanings- og etterretningsvirksomheten er nødvendig å holde hemmelig”, jf. annet alternativ. Hensynet her er altså ikke primært av personvernmessig art, men strekker seg over i politiets arbeid og muligheten til å utføre dette på en hensiktsmessig måte. Politiet må antas å kunne opplyse generelt om struktur, oppbygging og arbeid m.v., men da på en slik måte at det ikke er av hemmende art for deres virke. Dersom all informasjon om politiets taktiske virksomhet, planlegging, etterretning m.v. skulle være åpent tilgjengelig, ville åpenbart mye etterforskning med spaning, kommunikasjonskontroll og lignende miste sin effekt. Det annet alternativ omfatter ”opplysninger som det ut fra hensynet til spanings- og etterretningsvirksomheten er nødvendig å holde hemmelig”. Herunder vil typisk skjulte identiteter, sivile kjøretøy, operasjonsplanlegging m.v. sortere.

I tredje ledd bringes en kryssreferanse til forvaltningsloven, som får betydning for den ikke-strafferettslige delen av politiets virksomhet, på banen. Det henvises til fvl. § 13a. nr. 1, som sier at taushetsplikten ikke er til hinder for innsikt for den opplysningene gjelder eller plikten beskytter. Pl. overstyrer her fvl. som *lex specialis* på området, og fastslår at sistnevnte paragraf ikke får anvendelse ved forhold hvor opplysningene kan skade politiets forbyggende, kriminalitetsavdekkende eller ordensoppretholdende arbeid. Den enkeltes innsikt i opplysninger om politiets materiale om dennes forhold begrenses altså til fordel for hensynet til effektiviteten i politiets arbeidsoppgaver. Dette er således en utvidelse av det materielle innholdet i taushetsplikten, men en innskrenkning av forvaltningslovens innsiktsformål.

2.3.4 Unntakene

Avslutningsvis i pl. § 24, opplister fjerde ledd tre ulike kategorier med unntak fra taushetsplikten. For det første gjelder det informasjonsutveksling med andre tjenestemenn innen politi og påtalemyndighet, såfremt det finnes et behov av tjenestemessig karakter. Det er et saklighetskriterium her ved at den informasjonen deles med må ha bruk for den i tjenesten sin, men for øvrig er det ingen begrensninger i forhold til funksjon, nivå eller distrikt.⁹ Bakgrunnen for denne bestemmelsen er at fvl. § 13b. (1) gir en begrenset adgang til intern kommunikasjon av fortrolige opplysninger.¹⁰ Pl. § 24 (4) nr. 1 er et viktig unntak fra taushetsplikten, da det hjemler en forholdsvis fri flyt av informasjon innen etaten. Det åpner for gode kanaler mellom de tjenestegjørende innen politi og påtalemyndighet, hvilket forhåpentligvis bidrar til mer effektiv etterforskning og dessuten kriminalitetsforbygging. For straffesaksbehandling gjelder strpl. § 61c. (1) nr. 3 på samme felt, men dette kommer jeg tilbake til nedenfor. Politilovens unntak i annet til fjerde ledd får kun anvendelse på de av politiets virkeområder som reguleres av forvaltningsloven.

For det annet åpnes det for informasjonsformidling til andre offentlige myndigheter i landet, og dessuten til utenlandske politi- og sikkerhetsmyndigheter som vi samarbeider med i forebyggende og avvergende øyemed. Det er verd å merke seg her at det ikke bare er utenlandsk politi som omfattes, men også andre sikkerhetsmyndigheter. Dette er praktisk nyttig allerede i dag, og det må forventes at denne betydningen bare må fortsette å øke med internasjonaliseringen av samfunnet. Politisamarbeid på kryss av grensene er stadig mer aktuelt ved bekjempelsen av økonomisk kriminalitet, narkotikaforbrytelser, smuglingssaker m.v., og informasjonsdeling vil således være essensielt for å kunne dra noen nytte av dette samarbeidet.

Til sist i fjerde ledd, unnlates taushetsplikten overfor vitner og kilder når dette er nødvendig for å sikre informasjon eller samarbeide av samme årsaker som under annet punkt. Politiet gis altså adgang til for eksempel å dele sensitive opplysninger med sine informanter eller tilsvarende når dette antas å være avgjørende for å vinne

---

⁹ Auglend, s. 375

¹⁰ Myhrer, s. 299

vedkommendes samarbeid under en etterforskning, eller eventuelt er nødvendig for å gi tilstrekkelig bakgrunnsinformasjon til å stille de rette spørsmålene.

Med dette avslutter jeg behandlingen av politiloven i denne oppgaven. I det videre vil jeg kun konsentrere meg om straffeprosesslovens bestemmelser som er av betydning for kommunikasjonsreguleringen av overskuddsinformasjon i straffesaker.

2.4 Straffeprosessloven § 61a.

2.4.1 Generelt

Strpl. §§ 61a. – 61e. regulerer politiets og påtalemyndighetens taushetsplikt i behandlingen av straffesaker, og får altså anvendelse etter at etterforskning av et lovbrudd er iverksatt, og det forligger en straffesak. Ved siden av disse bestemmelsene kommer på. kap. 3, som primært dekker det samme tema, så jeg velger ikke å gå nærmere inn på påtaleinstruksens bestemmelser her.

Strpl. § 61a. trekker grensene for politiets og påtalemyndighetens generelle taushetsplikt innen straffeprosessen, og de påfølgende bestemmelsene regulerer unntakene.

Unntakene kommer jeg tilbake til under kapittel 3, så det er kun § 61a. som behandles her.

2.4.2 Det personelle omfanget

Strpl. § 61a. omfatter ”enhver som utfører tjeneste eller arbeid for politiet eller påtalemyndigheten”. Momenter for vurderingen av når dette er tilfellet, er ansettelse, myndighetsutøvelse og varigheten av tilknytningen, men ingen av disse er avgjørende alene. Det er på det rene at taushetsplikts omfang strekker seg enda lenger enn dette, ved at den f.eks. utvilsomt vil omfatte en sakkyndig med et kortvarig engasjement i en konkret sak. Her er altså ingen av de nevnte momentene med, men tilfellet i eksemplet omfattes allikevel utvilsomt av taushetsplikten. Det vil være mange gråsoner av engasjement her, så det må nok foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av hva som skal rammes av denne bestemmelsen. Ved tvilstilfeller, vil det være aktuelt å vektlegge hvorvidt politiet selv står for utvelgelsen av personen, om de har formell

og/eller faktisk instruksjonsmyndighet, samt om de betaler vedkommendes lønn eller godtgjørelse.¹¹

Sikkert er det i alle fall at personer som er ansatt innenfor en av straffesaksetatene alltid vil falle innenfor begrepet, og det er her ansettelsesavtalen som er det avgjørende momentet. Om det dreier seg om fast, midlertidig eller tidsbegrenset ansettelse vil være betydning, og likeledes arbeidets art og omfang.¹²

Lovens formulering omfatter naturligvis de personer som utøver myndighet innenfor etatens primærområde, altså det politiutdannede personell og juristene i påtalemyndigheten, men lovens formål med nevnte formulering vil være å omfatte også de som arbeider innen det organisasjonsmessige, innen administrative støttefunksjoner og innen tekniske bistandsfunksjoner. Eksempler på sistnevnte vil være renhold, vedlikehold og reparasjoner.¹³ Her må det imidlertid trekkes en rimelig og praktisk grense nedad. Dersom vedkommende f.eks. er en reparatør som er innom et politikammer en liten stund for å reparere en kontormaskin, vil det være åpenbart uhensiktsmessig å la taushetsplikten omfatte denne personen.

I korthet kan det sies at alle de personer som på en eller annen måte får befatning med sensitive opplysninger gjennom å arbeide for politiet, må omfattes av taushetsplikten etter denne bestemmelsen.

2.4.3 Personlige forhold

Opplysninger som omfatter personlige forhold vil helt klart være den mest sentrale del av taushetsplikten, både innen straffesaker og på andre områder.¹⁴ Slike opplysninger er dessuten også typiske for den typen overskuddsinformasjon man tilegner seg ved ransaking, overvåking og andre tvangsmidler som benyttes i straffesaker. Denne overskuddsinformasjonen, som blottlegger noens personlige forhold, vil som utgangspunkt være underlagt streng taushetsplikt, med tanke på hensynet til den private

---

¹¹ Myhrer, s. 179

¹² Myhrer, s. 180

¹³ Myhrer, s. 182

¹⁴ Myhrer, s. 129

sfære. Etter første alternativ dreier det seg altså om rent personlige forhold som angår noens privatliv, og forhold som ellers må regnes innen den private sfære.

Det er meget som vil inngå under dette begrepet, men det er visse typer ”personlige forhold” som helt klart omfattes. Jeg vil behandle disse i korthet fortløpende nedenfor.

For det første omfattes identifiserende data. Slike data vil være f.eks. statusopplysninger om en person i tilknytning til en straffesak (altså om vedkommende har status som siktet, mistenkt, vitne m.v.), avslørende data om et klientforhold og personalia – altså fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Slike opplysninger er unntatt fra taushetsplikten etter fvl. § 13 (2), med mindre de røper et klientforhold, men dette er ikke tilfellet for straffeprosessloven.

Grunnlaget for denne vurderingen ligger i forarbeidene¹⁵, der Justisdepartementet uttaler at personalia er unntatt etter forvaltningsloven da det ikke anses nødvendig å verne slike opplysninger etter den generelle taushetsplikten. Straffeprosesslovens regler må imidlertid regnes som ”spesielle” i forhold til forvaltningslovens, og bestemmelsen knytter seg dessuten direkte til et forvaltningsområde med særlige personvern hensyn.¹⁶ Grunnlaget for tolkningen blir således en antitese fra forvaltningslovens forarbeider.

Videre omfattes de familiære og huslige forhold, og dette vil ligge innenfor primærområdet for de personlige forhold. Taushetsplikten vil således omfatte de formelle familiære bånd, som hvem som er gift med eller partner med hvem, hvordan nedstamningen er m.v., men det må sondres mot sivilstand – altså det faktum *at* man er gift. Dette vil ikke automatisk beskyttes av denne bestemmelsen.¹⁷ De familiære og huslige forhold er imidlertid et område som typisk vil berøres ved politiets bruk av tvangsmidler som overvåking, ransaking m.v., og det er således av den største betydning for de som rammes at slike opplysninger er underlagt en streng taushetsplikt. Også her er man innenfor det typiske området for overskuddsinformasjon. Opplysninger om noens familiære eller huslige forhold er sjeldent tilsiktet innhentet fra politiet i

---

¹⁵ Ot.prp. nr. 3 (1976-77) s. 15

¹⁶ Myhrer, s. 133

¹⁷ Myhrer, s. 134

straffesakssammenheng, og vil derved være å karakterisere som
overskuddsinformasjon.

Også en person eller families økonomi og materielle velstand sorterer under de personlige forhold. Dette vil omfatte både opplysninger om størrelse på inntekt, gjeld og andre økonomiske forpliktelser, formuestillingen og betalingsdyktighet. I tillegg kommer alle de opplysninger om økonomiske forhold som ikke er alminnelig tilgjengelig i offentlige arkiver, og herunder også opplysninger om eiendomsforhold.¹⁸ For økonomiske opplysninger om en bedrift vil imidlertid situasjonen være en litt annen. Dette behandles nærmere senere i oppgaven.

Videre faller utdanning og arbeidsforhold inn under de personlige forhold. Også her er det en forskjell fra forvaltningsloven § 13 (2) som fastslår at slike forhold ikke er å regne som personlige. Det faktum at straffeprosessloven ikke har en tilsvarende avgrensning, må innebære at etter denne er opplysninger om utdanning og arbeidsforhold også å anse som sensitive. Herunder vil da inkluderes utdanningshistorie, resultater, yrkeserfaring, vedkommendes grad av dyktighet m.v. Skulle opplysningene allerede ha blitt kjent i forbindelse med en straffesak, vil dette området måtte behandles likt som på tilsvarende forvaltningsområder.¹⁹

Dessuten vil holdinger og legninger være å regne for personlige forhold. Dette vil omfatte religiøse, politiske og sosiale forhold, så vel som seksuell legning. Det må her avgrenses mot forhold i denne retning som vedkommende selv har gjort allment kjent gjennom f.eks. offentlige politiske engasjementer o.l. Dette vil i så fall innebære at det ikke lenger er noen berettigede interesser som tilsier hemmelighold av opplysningene.²⁰

Også helseopplysninger må regnes til de personlige forhold. Dette innebærer alle typer informasjon om en persons fysiske og psykiske helse, og må også være innen primærområdet for denne typen vern. Dette er et helt naturlig felt for taushetspålegg, og

---

¹⁸ Myhrer, s. 135

¹⁹ Myhrer, s. 138

²⁰ Myhrer, s. 140

må sies å være påkrevet, dessuten, for ikke å uthule verdien av den taushetsplikten som påhviler alt helsepersonell. Etter dette må det legges til grunn at omtale eller noen form for videreformidling av helserelaterte opplysninger alltid vil kreve en konkret unntakshjemmel.²¹

Fritidsaktiviteter o.l. er også en del av de personlige forhold. Herunder må regnes hvilke aktiviteter vedkommende bedriver, eller eventuelt om han ikke bedriver noen, i hvilken sosial sammenheng de bedrives, tilknytning eller medlemskap i klubber eller foreninger m.v.²² Dette vil nok ikke ligge innen det typiske primærområdet, men omfattes allikevel av hensyn til respekten for privatlivet.

Til sist kan nevnes at også konkrete hendelser og opplevelser faller inn under de personlige forhold. Dette vil typisk ikke være beskrivende for personen det angår, men får allikevel vern av hensyn til vedkommendes ønske om å kontrollere oppmerksomheten om egen person. Dette vil gjelde både når f.eks. opplevelsen beskriver et avvik hos vedkommende eller når det dreier seg om en personlig tragedie eller sterk følelsesmessig hendelse, samt alle andre opplevelser som en person kan ha ønske om å verne.²³

2.4.4 Næringsopplysninger

Annet alternativ skal tilgodese konkurransemessige forhold som bør vernes av hensyn til en bedrift. Det dreier seg her altså om næringsopplysninger. Tanken er at en politietterforskning ikke skal sette en bedrift i fare gjennom at sensitivt materiale spres slik at f. eks. konkurrenter kan få kjennskap til interne forhold i virksomheten. Det ville vært urimelig om man gjennom å være del i en politisak skulle risikere å få en hel næringsvirksomhet satt i fare på grunn av manglende diskresjon.

Etter bestemmelsen er det opplysninger som det er ”av konkurransemessig betydning å hemmeligholde”, som omfattes av denne taushetsplikten. Det er etter dette ikke bare de

---

²¹ Myhrer, s. 139

²² Myhrer, s. 140

²³ Myhrer, s. 141

opplysninger som kan stjeles eller plagieres av konkurrenter som vernes, men også de det vil være av strategisk betydning for konkurrentene å ha kjennskap til.²⁴ Typiske former for opplysninger som omfattes her er; egenervervet viten – altså kunnskap bedriften selv har tilegnet seg, og er alene om å besitte, særlig kunnskap om tekniske, kommersielle eller ressursmessige forhold og fremgangsmåter, og forretningsavtaler – både hva angår innhold og kontraktsparter.²⁵ Hva angår opplysninger om en bedrifts kontakt med et forvaltningsorgan, antas det i juridisk litteratur – på tross av hva som egentlig følger av lovforarbeidene - at dette må vurderes konkret i den enkelte sak.²⁶ Forarbeidene legger altså i utgangspunktet til grunn at dette ikke er vernet, men etter min vurdering synes Myhrers resonnement riktig når han påpeker at en annerledes tolkning gir bedre konsekvens i regelverket. En bedrifts kontakt med et forvaltningsorgan må nemlig også sies å kunne ha konkurransemessig betydning for bedriften dersom dette slipper ut og skaper et negativt rennomé.

I begrepet ”av betydning å hemmeligholde” er det to begrensninger som følger av forarbeidene; for det første, må opplysningene ikke være alminnelig tilgjengelige andre steder²⁷. Etter formålene med bestemmelsen må det være tilstrekkelig at de kan bli alminnelig kjent blant de aktører som kan ha innvirkning på konkurransesituasjonen. Skulle det kreves at opplysningene måtte være kjent på offentlig basis, ville dette bli urimelig strengt, og mange situasjoner som er farefulle for de konkurransemessige hensyn ville smette utenfor bestemmelsen. For det annet, må det følge av ”hemmeligholde” at opplysningene er av ”en viss betydning” og ”av en slik art at det er naturlig å rekne med at en i vedkommende virksomhet anser det som en hemmelighet”.²⁸ Det følger videre av forarbeidene ved siden av lovens ordlyd at man her må operere med et vesentlighetskrav. Det må altså dreie seg om opplysninger av vesentlig betydning. Ved vurderingen av dette vesentlighetskravet, må det være tilstrekkelig at man legger til grunn gjennomsnittlige betraktninger i samme bransje.

---

²⁴ Ot.prp. nr. 3 (1976-77) s. 22

²⁵ Ot.prp. nr.3 (1976-77) s. 19

²⁶ Myhrer, s. 157

²⁷ Ot.prp. nr.3 (1976-77) s. 22

²⁸ Ot.prp. nr. 3 (1976-77) s. 22

Det er imidlertid nyttig å ha i minnet at de nevnte forarbeidene i utgangspunktet er til forvaltningsloven, hvilket altså legger opp til at de organer som skal vurdere for eksempel hensiktsmessighet og vesentlighet, har noe nærmere kjennskap til den næringen det er snakk om. For straffesaksmyndighetene vil dette gjerne ikke være tilfellet, og dette tilsier nok at de bør praktisere en forholdsvis streng taushetsplikt ved næringsopplysninger. De er gjerne dårligere kvalifisert til å bedømme viktigheten av opplysningene innen den enkelte bransje, og bør derfor vise mer aktsomhet i forhold til dette. Slik sett kan det være grunn til å tolke forarbeidene noe innskrenkende i forhold til den taushetsplikten som gjelder etter denne bestemmelsen for næringsopplysninger.

2.4.5 Den enkelte etterforskning

Det er etter første ledd altså de private forhold som beskyttes.

Etter annet ledd kommer hensynet til den enkelte etterforskning. Her vernes politiets arbeid og det som er strategisk nødvendig å hemmeligholde for ikke å kompromittere effektiviteten og hensiktsmessigheten ved hver enkel sak. Dette vil i sakens sammenheng være offentlige hensyn.

Annet ledd lyder: ”Taushetsplikten gjelder også for andre opplysninger som det ut fra hensynet til etterforskningen i den enkelte sak er nødvendig å holde hemmelig.” Med ”andre opplysninger” siktes det her til opplysninger som ikke allerede er taushetsbelagt etter hovedregelen i første ledd.²⁹ Bestemmelsen må imidlertid også kunne omfatte opplysninger som allerede er taushetsbelagte etter første ledd. Dette vil ha betydning dersom den taushetsberettigede etter første ledd samtykker i at opplysninger videreformidles med hjemmel i § 61b. nummer 1 (se nærmere om denne bestemmelsen nedenfor under punkt 3.3.1). Skulle opplysningene da ikke omfattes av annet ledd, og derved kunne spres til utenforstående, ville dette bli en fritaksregel som kunne gi uheldige virkninger for både private og offentlige interesser. Dette er blitt oversett i forarbeidene, men er drøftet i juridisk litteratur.³⁰ Med tanke på at det etter lovens system for taushetsplikten ikke synes som det er tilsiktet å lage en slik åpning for

---

²⁹ Auglend, s. 380

³⁰ Auglend, s. 381

kommunikasjon ved samtykke her, så mener jeg at drøftelsen i litteraturen må medføre riktighet.

For øvrig er dette en forholdsvis vid bestemmelse som gir politiet bredt vern såfremt taushet kan legitimeres i etterforskningsmessige hensyn, og det må vel snarere kunne kalles en praktisk taushetsrett enn en plikt. Naturligvis er det en plikt etter lovens ordlyd, men effekten vil nok snarere være at politiet får *anledning* til å bevare sin taushet om sitt eget arbeid. Etter ordlyden gjelder imidlertid ikke denne taushetsretten generelt, men må derimot vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle, jf. ”den enkelte sak”. Hva som vil være nødvendig å hemmeligholde for ikke å kompromittere etterforskningens effektivitet og hensiktsmessighet vil nødvendigvis variere fra tilfelle til tilfelle, og det er derfor rimelig at det også må fortas individuelle vurderinger av denne taushetsrettens omfang.

§ 61a. gir altså grunnlaget for taushetsplikten ved straffesaker.

Etter §§ 61b., c. og e. kommer unntakene fra dette utgangspunktet. Det vil være unntakene som hjemler adgangen til å benytte og videreformidle overskuddsinformasjon, jf. kapittel 3.

2.5 Straffeprosessloven § 216i.

2.5.1 Generelt

Straffeprosesslovens kapittel 16a. omhandler avlytting og annen kontroll av kommunikasjonsanlegg – sammenfattet til kommunikasjonskontroll, og hjemler en forholdsvis vid adgang til å benytte den nye kommunikasjonsteknologien til å skaffe opplysninger og videre bevis i straffesaker der det er skjellig grunn til mistanke om straffbar handling som kan medføre fengsel i 10 år, narkotikaforbrytelser og heleri, jf. strl. §§ 162 og 317, samt saker som angår rikets sikkerhet.

Med tanke på politiets adgang til å benytte informasjonen fra kommunikasjonskontroll utover til de formål den er foretatt, er det altså visse åpninger etter unntakene fra taushetsplikten i § 216i., hvilket behandles videre i kapittel 3. Det er jo spesielt dette som vil være av interesse for denne oppgaven her, ved at det er politiets adgang til å

anvende overskuddsinformasjonen som er det primære tema. En slik adgang fremkommer som nevnt etter disse unntakene, og den gjelder så sant politiet bruker informasjonen til etterforskning av straffbare forhold. Overskuddsinformasjon etter denne bestemmelsen kan altså ikke benyttes til politiets gjøremål etter politiloven. Dersom unntak fra dette skulle bli aktuelt, måtte det i så tilfelle bli med forankring i nødrettslige formål. Også dette kommer jeg tilbake til nedenfor.

Strpl. § 216i. (1) omfatter både taushetsplikten og unntakene fra denne, men det er kun førstnevnte jeg vil behandle her under dette kapittelet. Første del av første ledd lyder som følger: ”Alle skal bevare taushet om at det er begjært eller besluttet kommunikasjonskontroll i en sak, og om opplysninger som fremkommer ved kontrollen. Det samme gjelder andre opplysninger som er av betydning for etterforskningen, og som de blir kjent med i forbindelse med kontrollen eller saken.”

Den første delen av første ledd er naturligvis nødvendig for at begrepet ”hemmelig” eller ”skjult” kontroll skal kunne ha noe for seg. Dersom politiets bruk av slike skjulte tvangsinngrep skulle kunne gjøres kjent for involverte aktører, ville jo sannsynligvis noe av poenget falle bort. Det er således ikke bare opplysningene som fremkommer ved kontrollen som omfattes av taushetsplikten, men også det faktum at det er fremlagt begjæring om eller innvilget tillatelse til å foreta slik kontroll.

Den andre delen tar imidlertid sikte på å sikre ikke bare etterforskningen, men også hensynet til personvernet. Det samme taushetspålegg gjelder for andre opplysninger som er av betydning for etterforskningen, og som man blir kjent med i forbindelse med kontrollen eller saken. Eksempler på denne typen informasjon vil være kilde- og etterretningsopplysninger som danner grunnlag for begjæringen eller for det videre arbeid med kontrollen.

En forutsetning for å anvende kontroll med hjemmel i strpl. § 216a. er at den nedre grensen for straffrie forberedelser er overskredet, og det derved foreligger straffbart forsøk.³¹ Dette innebærer at dersom man kun antar at noen planlegger en straffbar handling, men vedkommende ikke har begynt å skride til verket, så er dette

---

³¹ Auglend, s. 638

ikke tilstrekkelig grunnlag for å iverksette kommunikasjonskontroll. Dette skiller seg fra vilkårene for å iverksette en etterforskning generelt, som er rimelig grunn til mistanke, jf. ovenfor.

Slik kontroll utgjør åpenbart nok et betydelig inngrep i den enkeltes personlige fred, og det er således forståelig at det må være et visst alvor over den aktuelle mistenkte forbrytelsen før inngrep hjemles. Selv om dette ikke uttrykkelig fremgår, må det sann sett antas at det er kun de mer alvorlige narkotikaforbrytelsene som omfattes. For ordens skyld kan nevnes at EMK artikkel 8 (2) oppstiller begrensinger for de inngrep som kan gjøres i privatlivets fred. Det må antas at straffeprosessloven er innenfor disse begrensningene, jf. våre folkerettslige forpliktelser, men av plasstekniske hensyn har jeg ikke anledning til å gå nærmere inn på dette feltet her.

2.5.2 Det personelle omfanget

Etter § 216i. (1) skal alle bevare taushet om at det er begjært eller besluttet kommunikasjonskontroll i en sak, og om opplysninger som fremkommer ved kontrollen. ”Alle” er et bredere personelt nedslagsfelt enn for § 61a. som, som nevnt, bare omfatter de som utfører tjeneste eller arbeid for politiet eller påtalemyndigheten. Ved at denne bestemmelsen for opplysninger fra kommunikasjonskontroll omfatter en videre personkrets, så vil også taushetsplikten etter denne også få et potensielt større omfang.

”Alle” i denne sammenheng omfatter ikke bare de involverte parter innen politi og påtalemyndighet, men også ansatte i rettsvesenet, teleoperatører som bistår med informasjon, samt alle andre aktører som på en eller annen måte implisert i saken slik at de får tilgang til informasjon. Også forsvarere og ansatte ved deres kontorer omfattes av denne taushetsplikten, ved siden av den ordinære taushetsplikten som følger av embetet.³² Ansettelsesforhold, hvilken funksjon det enkelte aktør har innen kontrollvirksomheten, på hvilket nivå innen hierarkiet han er eller hvilket organ han formelt er knyttet til, er i denne sammenheng uten betydning.³³ Et unntak fra omfanget

---

³² Ot.prp. nr. 15 (1978-79) s.7

³³ Myhrer, s. 191

av ”alle” er imidlertid den mistenkte selv. Mistenkte er i en situasjon der han selv ikke er herre over det som skjer, det er en stor grad av ufrivillighet over situasjonen, og det kreves som utgangspunkt ingen lojal medvirkning fra mistenkte innen straffeprosessen. Dette er momenter som taler for at mistenkte ikke skal kunne pålegges taushetsplikt for opplysninger han får kjennskap til i forbindelse med sin egen straffesak. Dessuten vil nødvendigheten av å forsvare seg mot anklagen og plikten til å være til stede i retten, medføre at mistenkte har liten reell mulighet til selv å velge hvilke opplysninger han får kjennskap til. Alt dette taler for at det ikke er riktig å operere med en straffesanksjonert taushetsplikt for den mistenkte i en straffesak. Det kan for ordens skyld nevnes at en alternativ mulighet for å verne om sensitive opplysninger i slik sammenheng, er å utelukke mistenkte fra opplysningene for en begrenset tid, med hjemmel i strpl. §§ 242 og 245.³⁴

2.5.3 Private forhold

I tillegg følger en ytterligere absolutt taushetsplikt etter annet ledd, hvor det fastslås at alle skal bevare taushet overfor uvedkommende om opplysninger om noens private forhold som de blir kjent med i forbindelse med kommunikasjonskontrollen. Forskjellen på disse to leddene er at etter første ledd bindes taushetsplikten opp mot måten informasjonen er innhentet eller brukt på, mens etter annet ledd er det opplysningenes innhold som er avgjørende.

Private forhold vil, lik som personlige forhold, være typiske gjenstander for overskuddsinformasjon. Dette er opplysninger som politiet sjeldent har noen intensjon om å samle inn, men som ofte allikevel blir en del av helhetsutbyttet ved en kommunikasjonskontroll.

§ 216i. har en annen ordlyd enn § 61a. med begrepet ”private forhold”. Spørsmålet blir imidlertid om det er noen realitetsforskjell på disse to begrepene, eller om de i prinsippet omfatter det samme. Rent språklig sett vil det være riktig å si at private forhold også må inkludere næringsopplysninger, så vel som de personlige forhold. Der

---

³⁴ Myhrer, s. 176

begrepet brukes ved taushetsplikt, er det imidlertid slått fast at begrepet skal forstås slik at det omfatter det som hører privatlivet til, og næringsopplysninger vil jo således ekskluderes.³⁵ På denne bakgrunnen vil begrepet således omfatte den informasjon som knytter seg til fysiske personer, altså en innskrenkende fortolkning. Og med den vide fortolkning som gjøres av "personlige forhold" for § 61a., vil dette til syvende og sist innebære at det ikke er noen realitetsforskjell på de to begrepene. Det er således antatt at begrepene i §§ 216i. og 61a. har det samme innhold.³⁶

2.5.4 Næringsopplysninger

Et spørsmål blir hvorledes situasjonen stiller seg for næringsopplysninger fra kommunikasjonskontroll. For opplysninger i straffesaker generelt, beskyttes næringsopplysninger etter § 61a. (1) nummer 2, og denne bestemmelsen omfatter etter sin ordlyd tekniske innretninger og fremgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det kan være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den opplysningen angår. Næringsopplysninger i straffesaker er altså uansett beskyttet etter denne bestemmelsen, men rammes da også videre av alle unntakene som følger av de påfølgende paragrafene. Det er derfor av betydning om de opplysningene som fremkommer om en juridisk person ved for eksempel en telefonkontroll gis det samme brede vernet som etter § 216i. I utgangspunktet vil opplysningene vernes etter første ledd, som all annen informasjon som fremkommer under kontrollen, men det er ikke særegent vern for næringsopplysninger, som ved private forhold, jf. punktet ovenfor. Det er allikevel mulig å argumentere for at også opplysninger om en juridisk person bør få et bredere vern i taushetsplikten enn det som kan leses direkte.

Kommunikasjonskontrollen er som nevnt et særdeles tungt inngrep, spesielt med tanke på at den som kontrolleres vil være uvitende om at det forgår, og bedre blir det ikke ved at man også vil være uvitende om at uvedkommende får innsyn i bedriftens interne forhold. Dette tilsier at slik informasjon bør være underlagt en selvstendig

---

³⁵ Myhrer, s. 130

³⁶ Myhrer, s. 131

taushetsplikt,³⁷ noe det argumenteres for i juridisk litteratur, men noen konkret hjemmel finnes altså ikke.

Videre kan opplysninger om ulovlige forhold benyttes i etterforskning, og informasjon om forestående alvorlig kriminalitet videreformidles etter hjemmelen i § 216i. tredje punktum litra c. For øvrig er det lite som tilsier at det bør være adgang til å kommunisere næringsopplysninger. Det er etter dette nærliggende å anta at § 216i. første og annet ledd gjelder kommunikasjonskontrollopplysninger generelt.³⁸

2.5.5 Kort om unntakene

For en stor del vil nok denne bestemmelsen og strpl. § 61a. flg., som jeg behandlet ovenfor, verne samme type informasjon, men forskjellen ligger i at § 216i. dekker en videre personkrets og dessuten at ytringsretten er mer begrenset.³⁹

I § 216i. (1) 3. setning kommer unntakene fra de to første setningene i samme ledd, og disse er ordnet i fem punkter; punkt a gjør unntak for formålsoorientert bruk ved etterforskning, punkt b for bruk som bevis i en tilsvarende sak som den opplysningene stammer fra, punkt c for å hindre at noen uskyldig blir straffet, punkt d for bruk av overskuddsinformasjon i forbyggende øyemed og punkt e for å gi opplysninger til kontrollutvalget. Dette kommer jeg tilbake til nedenfor under kapittel 3.

2.5.6 Kort om § 216g.

Det kan for øvrig nevnes at § 216g. slår fast at påtalemyndigheten skal besørge at opptak eller notater gjort under kommunikasjonskontroll skal tilintetgjøres snarest, i den utstrekning de er uten betydning for forebyggelsen eller etterforskningen av straffbare forhold, jf. punkt a, eller gjelder uttalelser som retten ellers ikke vil kunne kreve vedkommendes vitneforklaring om, jf. punkt b.

---

³⁷ Myhrer, s. 164

³⁸ Myhrer, s. 165

³⁹ Auglend, s. 382

3 Overskuddsinformasjon innenfor en straffesak

3.1 Innledning

Under dette kapitlet følger de mulighetene politiet har for å anvende den overskuddsinformasjonen de tilegner seg i henholdsvis straffesaker generelt og ved kommunikasjonskontroll. Disse mulighetene fremkommer altså gjennom unntakene fra taushetsplikten som jeg skisserte ovenfor, og det er disse som er gjenstand for behandling i det følgende. Unntakene er alle parallelle muligheter for politiet til å fritas fra taushetsplikten, så selv om vilkårene for å fylle ett unntak ikke er til stede, vil dette ikke nødvendigvis medføre at taushetsplikten ikke kan unnslipest. Det er først der ingen av unntakene kan få anvendelse på situasjonen, at taushetsplikten må forbli gjeldende for informasjonen det dreier seg om. Dette vil troligvis oftere oppstå ved overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll, ved at unntaksmulighetene fra taushetsplikten her en færre. Dette vil jeg imidlertid skissere bredere i det følgende.

Det bør også påpekes for sammenhengens del at selv om unntakene fra taushetsplikten kan medføre en ytringsrett for politiet, så vil dette ikke være det samme som en ytringsplikt. Dette innebærer altså at skjønt vilkårene for informasjonsspredning er oppfylt, innebærer dette ikke at politiet må benytte seg av denne adgangen. Unntakene er der altså primært for å åpne dører for politiet, ikke for allmennheten eller andre parter i en straffesak.

3.2 Bruk av informasjon i etterforskningen

3.2.1 Strpl. § 61c. (1) nummer 2

Et formålsoorientert unntak for generelle taushetsbelagte opplysninger innen en straffesak fremgår av § 61c. (1) nummer 2. Bestemmelsen lyder: ”Taushetsplikten etter § 61 a er ikke til hinder for at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan de brukes i forbindelse med etterforskning, saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen og kontroll.”

I forarbeidene til bestemmelsen uttrykkes det at det under den ordinære behandling av en sak skal være ”fri adgang til kommunikasjon mellom tjenestemennene innenfor

samme forvaltningsorgan, med overordnede organer og med tilsvarende organer i andre distrikter.”⁴⁰, hvilket må sies å være hovedformålet med dette unntaket. De samme hensyn ligger bak unntaket i pl. § 24 (4) nr. 3.⁴¹ Strpl. § 61c. (1) nr. 2 benyttes for eksempel i situasjoner der politiet anvender tystere for opplysning i en sak, og selv trenger å kunne dele litt bakgrunnsinformasjon med informanten for å kunne stille tilstrekkelig presise spørsmål.⁴² Bestemmelsen har altså en viss praktisk betydning. Dersom politiet sitter med en informant som har tilknytning til et miljø man etterforsker, vil det etter denne bestemmelsen være adgang for politiet til å nærmere angi ting de allerede vet om personer og hendelser innen miljøet, for å kunne stille konkrete spørsmål om det de trenger å vite.

Etter denne bestemmelsen kan sensitive opplysninger anvendes formålstjenelig for bl.a. den oppramsningen av gjøremål som følger av lovsitatet ovenfor. Eksemplifiseringen er ikke uttømmende, og dette feltet for bruksområder er betydelig videre enn ved opplysninger fra kommunikasjonskontroll. Her ser vi at opplysningenes anvendelse i tid strekker seg langt etter etterforskningsstadiet. Ytringsretten begrenses kun av formålet med kommunikasjonen, og bestemmelsen angir ikke hvem som kan motta de fortrolige opplysningene. Det åpnes således en mulighet for å kommunisere informasjonen til hvem som helst, såfremt den fremstår som nyttig eller nødvendig for den videre behandling av saken.⁴³

3.2.2 Nærmere om formålsbegrepet

Et innledende spørsmål ved fortolkningen av begrepet ”formål”, er hvorvidt det her siktes til det konkrete formål i den enkelte sak – altså en løsning, eller om det dreier seg om å fremme virksomhetens formål generelt. Etter forarbeidene⁴⁴ fremgår det at opplysninger i en straffesak skal kunne brukes til ”gjennomføringen av politiets andre gjøremål av politimessig art”. Eksempler på dette vil være ordenstjenesten og politiets forebyggende tjeneste. Rett før dette sitatet, i samme forarbeid, uttaler imidlertid

---

⁴⁰ Ot.prp. nr. 3 (1976-77) s. 29

⁴¹ Auglend, s. 388

⁴² Auglend, s. 377

⁴³ Myhrer, s. 257

⁴⁴ NOU 1984:27 s. 78

Påtaleinstruksutvalget at det er kommunikasjonsbehovet knyttet direkte opp mot den enkelte sak som man har hatt i tankene, og videre at hensikten er å gi en bestemmelse som tilsvarer den i forvaltningsloven. (Etter sistnevnte lov § 13b. er formålshensynene begrenset til de til den enkelte sak.⁴⁵) Det er heller ingen momenter i Påtaleinstruksutvalgets arbeid som tilsier at man her hadde for øyet å hjemle en kommunikasjonsadgang med begrunnelse i den generelle allmennprevensjonen. Dessuten ville en vid tolkning av formålsbegrepet i denne bestemmelsen være i dårlig harmoni med ytringsrettsbestemmelsene i § 61c. nummer 3, 5, 6 og 8. Det er disse som langt på vei regulerer adgangen til kommunikasjon av taushetsbelagte opplysninger med det siktemål å fremme strafferettspleiens allmennpreventive formål generelt.⁴⁶ Etter en helhetsvurdering vil det altså måtte bli slik at begrepet ”formål” etter § 61c. (1) nummer 2, kun omfatter formålet i den enkelte sak. De opplysningene som sorterer under det formålet de er samlet for, vil jo typisk ikke kunne være overskuddsinformasjon, da overskuddsinformasjon defineres som noe man får tilgang til nettopp utenfor hva som var tilsiktet. Er ikke opplysningene innen rekkevidden av det formålet de var innhentet for, er de per definisjon et overskudd. Det sentrale i denne sammenheng vil derved være å avgrense hva formålet var, for å etablere opplysningenes type.

Hva så når saken har flere formål? Selv om det etter ordlyden kan høres ut som om det kun er det konkrete formål som har foranlediget innhenting av informasjonen som kvalifiserer etter bestemmelsen, så taler forarbeidene⁴⁷ og reelle hensyn mot en slik forståelse. Det avgjørende må således være hvordan det viser seg å være nødvendig å bruke informasjonen for den beste videre behandling av saken.⁴⁸ Det samme må gjelde dersom det er snakk om å bruke informasjonen videre innen samme sakskompleks. Dreier det seg derimot om opplysninger som ikke er av betydning for noen sider av sakskomplekset, hvilket gjerne er det man betegner som overskuddsinformasjon, kan disse ikke kommuniseres videre etter denne bestemmelsen. Slik overskuddsinformasjon

---

⁴⁵ Ot.prp. nr. 3 (1976-77) s. 29

⁴⁶ Myhrer, s. 254

⁴⁷ Ot.prp. nr. 3 (1975-77) s. 152 og SS-innstillingen s. 52

⁴⁸ Myhrer, s. 254

vil typisk være vedrørende andre personers forhold, eller gjelde kunnskap om mistenkte uten at det har sammenheng med straffbare forhold.⁴⁹ Bestemmelsen hjemler altså ikke en like vid adgang til kommunikasjon som man først kan få inntrykk av. Dette gjelder imidlertid bare dersom overskuddsinformasjonen er uten betydning for det konkrete sakskomplekset. Skulle det være opplysninger som er plukket opp ved den første delen av sakskomplekset eller etterforskningen til denne, vil disse måtte kunne brukes i senere deler av sakskomplekset så lenge de har tilstrekkelig betydning.

3.2.3 Strpl. § 216i. (1) litra a

Etter unntaket i § 216i. (1) litra a, kan informasjon fra kommunikasjonskontroll anvendes ”som ledd i etterforskningen av et straffbart forhold, herunder i avhør av mistenkte”. Andre enn mistenkte kan imidlertid ikke konfronteres med opplysninger om at kontroll har vært foretatt, opplysninger fra kontrollen og eventuelt selve opptakene.⁵⁰ Bruken av overskuddsinformasjonens spredning begrenses således i forhold til det personelle nedslagsfeltet. Ellers kan overskuddsinformasjonen benyttes for videre etterforskning av konkrete lovbrudd som man måtte få kjennskap til under kontrollen. Dette er både praktisk nyttig og viktig, da det er typisk her anvendelsesfeltet vil være av størst betydning. Den informasjonen man ikke trodde man skulle få, men som allikevel er avslørende for videre lovbrudd, vil således få den beste anvendelse med hjemmel i dette unntaket.

Et klassisk eksempel her vil være dersom man avlytter en mobiltelefon tilhørende en person som er mistenkt i en narkotikasak, og overhører ved denne avlyttingen at vedkommende også har vært involvert i et pengetransportran. Denne telekontrollinformasjonen vil da danne grunnlag for etterforskning av ranet.

3.2.4 Formålsomfanget

I forhold til omfanget av formålsbegrepet i § 61c. (1) nummer 2, er det mer begrenset hvilke formål som kan fremmes med hjemmel i § 216i. Hvor den nøyaktige grensen går, er imidlertid ikke berørt i forarbeidene, i likhet med meget annet av avgrensingen mellom disse to regelsettene. En nærmere vurdering er derfor nødvendig.

---

⁴⁹ Myhrer, s. 256

⁵⁰ Bjerke og Keiserud, s. 571

Kommunikasjonskontrollopplysninger kan altså benyttes som ledd i etterforskningen av et straffbart forhold, hvilket gjerne er nettopp der hjemmelen for iverksettelse av slik kontroll ligger i utgangspunktet. Dette er klart nok, og bør ikke være så vanskelig å avgrense, jf. definisjonen av etterforskning i strpl. § 224. I denne avgrensningen ligger imidlertid også at slike opplysninger rent generelt ikke kan formidles og benyttes som grunnlag for avgjørelser i forvaltningsmessige utløpere av straffesaken.⁵¹ Dette berøres i forarbeidene til lovendringen av 1999, hvor Justisdepartementet konkluderer med at det ikke er ønskelig med en regel som hjemler bruk av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll i forvaltningsgjøremål.⁵² Etter dette kan det sies at kommunikasjonskontrollopplysninger kan anvendes for det formål de var hentet inn, i den grad dette er etterforskningen av et straffbart forhold, men utover strafferettsfeltet kan de ikke strekkes. I tillegg kommer naturligvis de resterende unntakene i samme paragraf, som fremtrer i de påfølgende bokstavene under samme ledd.

I forhold til § 61c. (1) nummer 2, er altså formålet i seg selv ikke tilgodesett. Formålet som sådan er ikke tilstrekkelig grunnlag til å frigjøre overskuddsinformasjon i forhold til taushetsplikten. Den skarpe avgrensningen mot alt som ligger utenfor etterforskningen gir således kommunikasjonsadgangen etter § 216i. litra a en betydelig innskrenkning i forhold til unntaket for generell overskuddsinformasjon i straffesaker.

3.2.5 Forholdet til § 216g.

Selv om denne oppgaven ikke omfatter lagringen av overskuddsinformasjon, så velger jeg her å føye til et kort avsnitt om lagring etter § 216g., for å gi et mer helhetlig bilde av hjemmelssituasjonen ved kommunikasjonskontrollinformasjon.

For å kunne anvende materialet, er det praktisk nyttig å kunne lagre det. Hva angår lagringsmuligheten for slik informasjon, er derfor § 216g. litra a utstyrt med et tilsvarende unntak for informasjon som kan anvendes til å forebygge eller etterforske straffbare forhold. Opplysninger om personer, steder, tider og handlinger kan således

---

⁵¹ Myhrer, s. 263

⁵² Ot.prp. nr. 64 (1998-99) s. 78

lagres så lenge de kan karakteriseres som betydningsfulle for forebygging eller etterforskning. Idet denne betydningen opphører, skal de imidlertid slettes, jf. § 216g.

Motsetningsvis er det ingen generell hjemmel for lagring av overskuddsinformasjon i straffeprosessloven. Dette reguleres nærmere av strafferegistreringsloven, hvilket jeg altså avgrenser mot i denne oppgaven.

3.3 Samtykke

3.3.1 Strpl. § 61b. nummer 1

En annen unntaksmulighet følger av § 61b. nummer 1. Etter denne bestemmelsen kan taushetsbelagte opplysninger gjøres kjent for andre i den utstrekning den som har krav på taushet samtykker. Bestemmelsen lyder: ”Taushetsplikt etter § 61 a er ikke til hinder for at opplysninger gjøres kjent for andre i den utstrekning de som har krav på taushet samtykker.”

3.3.2 Personelt nedslagsfelt

Det er ikke her primært den som har avgitt opplysningene det siktes til, men derimot den de omhandler. Det er denne personen som vernes, og derved også denne som må gi sitt samtykke. Dette er også det samme dersom det er juridiske personer som vernes. Dersom det eksempelvis dreier seg om informasjon om kontraktsvilkår, vil dette kreve samtykke fra alle kontraktspartene. Dersom det er aktuelt for politiet å videreformidle overskuddsinformasjon fra en anmelder eller et vitne, må samtykke innhentes fra denne, så vel som fra den eller de opplysningene omhandler.⁵³ Adgangen til å anvende overskuddsinformasjonen etter denne unntaksbestemmelsen ligger altså der for så vidt beskyttelsesbehovet oppheves gjennom samtykke.

3.3.3 Strpl. § 216i.

Samtykke er jo neppe en praktisk situasjon ved opplysninger fra kommunikasjonskontroll, og det finnes heller intet unntak fra taushetsplikten basert på samtykke i § 216i. Den som har krav på taushet her, er i prinsippet politiet, hvis

---

⁵³ Bjerke og Keiserud, s. 192

effektivitet skal ivaretas gjennom hemmelighold omkring deres bedrifter i form av kontroll. Selv ikke et yringsønske fra politiet selv vil derved kunne legitimere informasjonsspredning utover det unntakene i § 216i. (1) hjemler. Anvendelse av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll kan altså ikke hjemles i samtykke på samme måte som ellers innen straffesaksbehandlingen.

Videre gjelder en absolutt taushetsplikt etter annet ledd hva angår opplysninger om noens private forhold. Dette begrepet må antas å tilsvare uttrykket ”noens personlige forhold” i § 61a. Altså gis det som utgangspunkt ikke et større vern etter § 216i., men de mange unntakene inntreffer derimot ikke her. Generell overskuddsinformasjon om noens personlige forhold kan videreformidles til andre etter unntaket i § 61b. nummer 1 ved denne noens samtykke, men det samme kan altså ikke antas å gjelde når informasjonen stammer fra kommunikasjonskontroll.

3.4 Anonymisering

3.4.1 Strpl. § 61b. nummer 2

Etter § 61b. nummer 2, kan opplysninger brukes ”når behovet for beskyttelse må anses varetatt ved at de gis i statistisk form eller ved at individualiserende kjennetegn utelates på annen måte”. Taushetsplikten oppheves altså når behovet for skjerming anses ivaretatt gjennom anonymisering. Det springende punkt her er om behovet for beskyttelse kan anses ivaretatt, og ikke nødvendigvis nøyaktig hvilke opplysninger det dreier seg om å kommunisere. Det er etter dette uten betydning om det dreier seg om opplysninger det var tilsiktet å tilegne seg, eller overskuddsinformasjon. En parameter på dette er at den berørte skal ha akkurat like stort vern om egen person som om opplysningene ikke var kommunisert i det hele tatt.⁵⁴ At opplysningene anvendes for statistikk er et ikke upraktisk eksempel, men allikevel bare et eksempel. Det må også kunne tenkes andre situasjoner der en persons identifiserende kjennetegn i så stor grad er skjult i opplysningene, at dette er tilstrekkelig vern. Da vil i så tilfelle taushetsplikten måtte vike. Hva som for øvrig er tilstrekkelig anonymisering til å gi vern, må avgjøres konkret.

---

⁵⁴ Myhrer, s. 225

3.4.2 Personlige forhold

Identifisering av en person foretas gjerne ikke bare gjennom én, men derimot kombinasjonen av flere opplysninger. Der et personnummer ikke er nok alene til å identifisere noen, vil kombinasjonen av dette og et personregister være tilstrekkelig til å gi en full identifisering. Det er denne risikoen for kombinerer av ulike opplysninger som defineres som koblingsrisikoen, og det er denne man må vurdere når man skal ta et standpunkt til hvor meget anonymisering som er tilstrekkelig til å gi vern.⁵⁵ Dette vil bli en glidende skala fra en åpenbar til en umulig identifisering, og spørsmålet er da hvor på denne skalaen man kan si at vernet er tilstrekkelig til å oppheve taushetsplikten. Dette spørsmålet er ikke berørt i forarbeidene og heller ikke i autoritativ praksis. Den videre vurderingen er derfor basert på drøftelser fra juridisk litteratur.⁵⁶ Koblingsrisikoen deles inn i fem graderinger: Sikker, sannsynlig, mulig, upåregnelig og umulig. Ytterpunktene av skalaen er åpenbart uproblematisk å vurdere betydningen av, så spørsmålet blir da hvor på skalaen man må være før koblingsrisikoen er kraftig nok til å utløse taushetsplikten. Rasmussen og Myhrer synes enige om at tilstrekkelig vern er oppnådd der koblingsrisikoen anses som upåregnelig. Et videre spørsmål vil da naturligvis være når dette inntreffer. Denne vurderingen må gjøres konkret etter hvilke omstendigheter man forventer at taushetssubjektet tar i betraktning. Herunder må opplysningene vurderes både med hensyn til hvilke opplysninger fra andre kilder som vil være tilgjengelig for mottakere, og hva som kan bli kjent på et enda senere tidspunkt. Spesielt i straffesaker som er gjenstand for mye medieoppmerksomhet, må man være varsom med tanke på allmennhetens tilgang til opplysninger som kan settes sammen og således raskt oppfylle koblingsrisikoen. Totalt sett beror det altså på en konkret avveining i hvert enkelt tilfelle, slik at man har anledning til å ta alle påregnelige faktorer med i betraktningen.

3.4.3 Næringsopplysninger

Dersom det dreier seg om næringsopplysninger, vil anonymisering neppe gi den påkrevde beskyttelse i de fleste tilfeller. Industridepartementet uttalte for forarbeidene⁵⁷

---

⁵⁵ Myhrer, s. 226

⁵⁶ Myhrer gjengir Rasmussen på s. 226

⁵⁷ Ot.prp. nr. 3 (1976-77) s. 26

til den tilsvarende bestemmelsen i fvl. § 13a. nummer 2 at ”behovet for beskyttelse aldri anses varetatt dersom andre foretak tross anonymiseringen kan utnytte opplysningene i sin egen drift”.⁵⁸ Det er kort sagt lite trolig at man kan klare å anonymisere næringsopplysninger tilstrekkelig til å eliminere koblingsrisikoen, spesielt med tanke på de konkurransemessige hensyn som nevnt ovenfor i punkt 2.4.4. Skal overskuddinformasjon om en bedrift kunne videreformidles må man altså mest sannsynlig lete etter unntak for slik adgang gjennom annet enn anonymisering. Gjelder det derimot en enkeltperson, vil det være praktisk enklere å anonymisere ved å holde tilbake navn og kjennetegn, m.v., jf. ovenfor.

3.4.4 Videre bruk av opplysningene

Bestemmelsen gjelder for øvrig tilsvarende for opplysninger som ellers skal holdes hemmelig av hensyn til etterforskningen etter § 61a. (2). Dette er heller ikke upraktisk, da overskuddsinformasjon typisk kan tenkes å stamme fra kilder som politiet ellers er lite tjent med å avsløre. Dersom man anonymiserer tilstrekkelig, vil dette gjøre at informasjonen kan anvendes uten at det er til skade for den videre etterforskningen, og dessuten politiets senere arbeid.

3.4.5 Strpl. § 216i.

Et tilsvarende unntak finnes ikke for opplysninger fra kommunikasjonskontroll etter § 216i., men det må allikevel antas at tilstrekkelig anonymisering av opplysninger vil være nok til å være en måte å ”bevare taushet overfor uvedkommende” på.⁵⁹ Av hensyn til kommunikasjonskontrollopplysningenes typisk sensitive karakter, må man forutsette her at anonymiseringen må være særdeles god for å fylle taushetskravene. Opplysningene kan som nevnt stadig brukes i etterforskningen og ved avhør av mistenkte, og anonymisering vil naturligvis være et praktisk redskap for å ivareta politiets kilder og sensitive opplysninger generelt, men det er altså ingen selvstendig hjemmel.

---

⁵⁸ Bjerke og Keiserud, s. 193

⁵⁹ Myhrer, s. 231

For øvrig må man huske på at taushetsplikten i stor utstrekning også gjelder for dem som kontrolleres og ellers berøres, og dessuten omfattes ikke bare opplysninger fra kontrollen, men også kunnskap om at kontroll skal bli eller har vært foretatt. Dette vil altså forutsette at for den som har vært kontrollert, må anonymiseringen i så tilfelle være så god at han ikke engang gjenkjenner seg selv. Dette vil nok ofte synes upraktisk om ikke en dog umulig å gjennomføre i praksis med for eksempel lydbåndopptak. Adgangen må ikke desto mindre antas å ligge der, såfremt man lykkes med å sette i stand en tilfredsstillende anonymisering.

Etter dette er overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll betydelig bedre vernet enn den generelle informasjonen etter § 61b. nummer 2. Anonymisering vil som nevnt være vanskelig å gjennomføre praktisk tilfredsstillende ved kommunikasjonskontrollopplysninger, og kan derfor så godt som elimineres som unntaksgrunnlag fra taushetsplikten for denne typen informasjon.

3.5 Manglende berettiget interesse

3.5.1 Strpl. § 61b. nummer 3

Avslutningsvis, etter § 61b. nummer 3, oppheves taushetsplikten der skjermingsbehovet anses bortfalt ved at ”ingen berettiget interesse tilsier at opplysningene holdes hemmelig, f.eks. når de er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelig andre steder”. Denne bestemmelsen regulerer tilfeller der det normalt forligger et behov for taushetsplikt, men hvor dette allikevel ikke er tilfellet. Bestemmelsen vil komme ved siden av den i § 61c. (1) nummer 9, som angir rett for politiet og påtalemyndigheten til å meddele allmennheten informasjon om straffesaker, der dette er i samsvar med regler gitt av statsadvokaten. Behovet for taushet må avgjøres etter en helhetsvurdering, og dog dette ikke fremgår klart av lovteksten, bør det kunne legges til grunn at det i grensetilfeller også kan legges vekt på de hensyn som taler for å sette taushetsplikten til side.⁶⁰

---

⁶⁰ Bjerke og Keiserud, s. 194

3.5.2 "Ingen berettiget interesse"

Den berettigedes kontakt med politi og påtalemyndighet, og karakteren av dette, vil være opplysninger av en slik karakter at det berettiger til vern, med mindre dette allerede er kjent for mottakeren. For øvrig må det fortas en konkret vurdering i det enkelte tilfellet, av hvorvidt man har en berettiget interesse i at opplysninger om eksempelvis bosted, yrke og arbeidssted fortsatt holdes hemmelig. Et sentralt moment ved denne vurderingen vil da være hvor vidt spredningen av slike opplysninger vil medføre ytterligere positiv eller negativ oppmerksomhet omkring vedkommendes person, for eksempel på arbeidsplassen eller bostedet, dersom en av disse avsløres.⁶¹

Dersom vedkommende bor på et lite tettsted der alle kjenner alle og sladder farer fort på folkemunne, må dette tillegges vekt ved vurderingen av om informasjonen er berettiget til vern. Skulle det være slik at man arbeider med en bordellsak, der man får kjennskap til at en kvinne arbeider som prostituert, må dette være yrkesopplysninger om kvinnen som er av en slik karakter at de bør vernes. Dette gjør seg ytterlig gjeldene dersom hun bor i et slikt lite samfunn, der folks kjennskap til hennes yrkesmessige status vil være en belastning for henne og kanskje også hennes familie.

3.5.3 "Alminnelig tilgjengelig"

Hva som ligger i at opplysningene skal være alminnelig tilgjengelige, avgjøres av om de kan finnes "forholdsvis lett og direkte".⁶² Selv om opplysningene har fremkommet i en sak som har gått for åpen rett, vil dette ikke være tilstrekkelig til å oppfylle lovens kriterium. Dersom saken har vært gjenstand for betydelig medieoppmerksomhet under etterforskningen og pådømmelsen, vil det imidlertid være et graderingsspørsmål om dette kvalifiserer til at opplysningene er alminnelig tilgjengelige. Dette må således vurderes konkret i det enkelte tilfellet, ettersom hvor meget eksponering opplysningene har vært gjenstand for og hvor tilgjengelig dette i realiteten har gjort dem. Ved eksemplet om den prostituerte kvinnen, vil det for eksempel være av betydning dersom lokalavisen på tettstedet allerede har dekket bordellvirksomheten med navn og bilder og bakgrunnsinformasjon om de som jobber ved bordellet. Det må her allikevel foretas en

---

⁶¹ Myhrer, s. 240

⁶² Bjerke og Keiserud siterer *Frihagen: "Taushetsplikt"* s. 103, på side 194

avveining av hvorvidt opplysningene er så godt tilgjengelig, at det berettigede vernet er opphørt. Kommer for eksempel lokalavisen ut i særdeles lite opplag, og det er de færreste på stedet som leser den, vil politiets taushetsplikt i forhold til denne bestemmelsen antakelig måtte opprettholdes.

Selv om en sak belyses godt, og for øvrig opplysningene om denne senere lagres i biblioteker m.v., må det antas at etter en stund har domfelte en berettiget interesse i at opplysningene fra saken hemmeligholdes. I enda større grad må dette gjelde for andre involverte i saken, eksempelvis fornærmede og vitner.⁶³

3.5.4 "Alminnelig kjent"

Et praktisk eksempel på at opplysningene har blitt alminnelig kjent, er gjennom medieomtale basert på åpne rettsmøter. Skulle den som er berettiget til hemmelighold etter taushetsplikten selv ha spredd opplysningene slik at de er alminnelig kjent, vil dette normalt tilsi at også politi og påtalemyndighet også må kunne anvende opplysningene. Er det derimot andre, eksempelvis bekjente e.l. som uten oppdrag fra den berettigede har gjort opplysningene kjent, kan den berettigede interessen for taushet fremdeles bestå.⁶⁴ Videre kan nok bestemmelsen også brukes i tilfeller der den berettigede selv har angrepet politiet eller påtalemyndighetens handlemåte på et usaklig eller ufullstendig grunnlag. Her må man anta at en nødvendig korrigering av vedkommendes fremstilling, må kunne berettige anvendelse av sensitive opplysninger.⁶⁵

At overskuddsinformasjon hentes fra slike opplysninger som nevnes her, er neppe særlig praktisk, men derimot vil det kunne bli praktisk dersom politiet har tilegnet seg de samme opplysningene som er alminnelig kjent, gjennom overskuddsinformasjon. Vernet vil i så tilfelle være bortfalt, og politiet står således fritt til å benytte informasjonen. Skulle altså navnet til kvinnen ha dukket opp gjennom postkontroll hos en av bordellets kunder, som er under etterforskning for et annet forhold, vil det kunne benyttes åpent dersom det allerede er gjort alminnelig kjent på annet vis. Skulle det

---

⁶³ Bjerke og Keiserud, s. 194

⁶⁴ Bjerke og Keiserud, s. 195

⁶⁵ Bjerke og Keiserud, s. 195

være denne postkontrollen som satte politiet på sporet av bordellsaken, ville informasjonen uansett kunne benyttes videre for etterforskning av saken etter andre unntak, men dette behandles ikke under punktet her.

3.5.5 Strpl. § 216i.

Heller ikke her gjelder det tilsvarende unntak for overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll. At opplysningene som politiet tilegner seg ved kontrollen allerede er alminnelig kjent, vil uansett bare tilsi at de var av liten betydning å uthente på hemmelig vis, så hele scenariet er forholdsvis upraktisk. Det er for øvrig vanskelig å tenke seg en sak med opplysninger fra en kommunikasjonskontroll som ikke er inkorporert i de ordinære straffesaksdokumentene, hvor det ikke er berettigede interesser som tilsier vern.⁶⁶ Taushetsplikten og det totale vernet av slike sensitive kommunikasjonskontrollopplysninger er bevisst gjort så strengt som det er, og det er nok derfor sjeldent at alle de vernede hensynene her faller bort på en gang.

Hva angår den unntaksmuligheten som fremgår av § 61b. nummer 3 for generelle straffesaksopplysninger, er det altså ingen tilsvarende mulighet ved kommunikasjonskontrollopplysninger, og vernet er derved større for sistnevnte.

3.6 Opplysning ovenfor sakens parter

3.6.1 Strpl. § 61c. (1) nummer 1

Strpl. § 61c. (1) nummer 1 berettiger unntak fra taushetsplikten der det gjelder å gjøre sakens opplysninger kjent for sakens parter, deres representanter og ellers dem som opplysningene direkte gjelder. Dette er jo forholdsvis sammenfallende med prinsippet om dokumentinnsyn for motparten i en straffesak, jf. strpl. § 242 og på. kap.16.

Kontradiksjonsprinsippet vil ellers vanskelig kunne opprettholdes.

Overskuddsinformasjon i denne sammenheng er praktisk, da nettopp denne typen informasjon kan danne grunnlag for ny dokumentasjon i saken. Innsyn i denne dokumentasjonen vil kunne være nyttig for f.eks. forsvareren i en sak, for å få oversikt over momenter som intensjonelt lå utenfor det feltet man i utgangspunktet etterforsket.

---

⁶⁶ Myhrer, s. 248

3.6.2 "Sakens parter"

Det er kun mistenkte som det pågår etterforskning mot, samt siktede i en sak, som har partsstilling, i tillegg til påtalemyndigheten, naturligvis. Fornærmede har normalt ikke partsstilling i en straffesak, med mindre han har sluttet seg til forfølgningen etter strpl. § 404, eller det er fremmet borgerlig rettskrav etter § 428 (1). Vitner og sakkyndige har derimot aldri partsstilling.

Denne unntaksbestemmelsen gir ikke sakens parter noen selvstendig rett til å gjøre seg kjent med sakens opplysninger, men den innebærer allikevel at taushetsplikten ikke kan påberopes som grunnlag for å nekte innsyn. Dette vil bl.a. innebære at selv om f.eks. kildestatus er å regne for personlige forhold etter § 61a. (1), så kan taushetsplikten ikke brukes som grunnlag for å nekte partene opplysninger om kilder.⁶⁷ Dette vil være et vesentlig moment i forskjellen mellom opplysninger fra kommunikasjonskontroll og andre opplysninger i straffesaken. Dersom politiet benytter overskuddsinformasjon fra en informant som grunnlag i saken, kan dette ikke holdes skjult for sakens parter etter denne bestemmelsen. Stammer derimot overskuddsinformasjonen fra en telefonavlytting, og senere er benyttet i etterforskningen eller videre som bevis i saken, trenger politiet ikke oppgi sin kilde for sakens parter. Ytringsplikten er innskrenket, skjønt adgangen til å nyttiggjøre seg informasjonen ligger der i unntakene i § 216i.

3.6.3 Partsrepresentanter

Den som representerer noen med partsstilling i en straffesak, regnes som partsrepresentant. Dersom fornærmede er part i en sak der det benyttes bistandsadvokat etter hjemmelen i kap. 9a, vil bistandsadvokaten regnes til partenes representanter. For øvrig siktes det her primært til siktedes forsvarer. Videre vil det følge naturlig av ordlyden at også advokater som opptre på vegne av noen med partsstilling, omfattes.⁶⁸ I tillegg kommer imidlertid de tilfellene hvor en av partene er en juridisk person, hvilket nødvendigvis må innebære at man trenger en representant. Det er for så vidt det samme mønsteret for påtalemyndigheten, som er en juridisk person, og derfor alltid vil opptre

---

⁶⁷ Bjerke og Keiserud, s. 197

⁶⁸ Bjerke og Keiserud, s. 196

med representanter. Spesielt synlig blir dette i de tilfellene der det oppnevnes privatpraktiserende advokater til å aktorere saker, jf. strpl. § 76.⁶⁹

En part i en straffesak kan ved siden av advokat, også ha en verge eller en annen person han ønsker som fullmektig, som sin representant i saken. Det forutsettes at utgangspunktet her er det samme for straffeprosessloven som etter forvaltningsloven, hvilket innebærer at enhver myndig person som den berettigede uttrykkelig utpeker, må kunne være hans representant, jf. fvl. § 12 (1) og (2). Dersom en part i saken introduserer noen som sin fullmektig, må dette være å anse som et samtykke til at hans fullmektig får de opplysninger han selv kunne få etter § 61c. (1) nummer 1. Selve introduksjonen av fullmektigen som representant anses altså som et samtykke ved konkludent atferd.⁷⁰ Noen ubetinget rett til å få den utpekte akseptert, innebærer dette imidlertid ikke. Når noen skal opptre som representant i en straffesak, må dette for det første forde en viss grad av lojal opptreden, jf. § 102 (1) i.f. Videre må det tas hensyn til at en straffesak normalt er en arena for sensitive opplysninger om personer som er implisert i saken, ofte mot sin vilje. Det er i denne sammenheng viktig å være nøye med hvem som aksepteres som partsrepresentanter, og da spesielt med tanke på spredningsrisikoen.⁷¹ Dersom politiet eller påtalemyndigheten kjenner til grunner som tilsier at den representanten en part ønsker, er uskikket, må dette være et tungtveiende, om ikke avgjørende moment for at representanten ikke kan aksepteres. Det kan videre anføres at man for partsrepresentanter i denne sammenheng bør oppstille de samme vilkår som loven gjør for prosessfullmektiger i første instans, jf. § 95, nemlig at det bør foreligge en særlig god grunn før en godtar representanter som verken er advokater, eller i slekt med eller ansatt hos parten.⁷²

3.6.4 "Dem som opplysningene direkte gjelder"

Videre kan opplysningene etter § 61c. (1) nummer 1 gjøres kjent for dem de direkte gjelder. Dette gjelder uavhengig av partsstilling, og kan f.eks. typisk gjelde for et vitne.

---

⁶⁹ Myhrer, s. 284

⁷⁰ Myhrer, s. 284

⁷¹ Myhrer, s. 285

⁷² Myhrer, s. 285

Hvem som regnes til de opplysningene ”direkte gjelder”, fremgår av forarbeidene, der det slås fast at dersom den samme opplysningen angår flere personer, må den allikevel kunne gis til den ene uten at det er nødvendig å innhente samtykke fra den andre.⁷³ Et praktisk eksempel i denne sammenheng, er dersom en nabo ringer politiet og klager på husbråk. Det er i denne sammenheng den som står for husbråket som er den berettigede, men opplysningene angår også den naboen som klaget. Således kan opplysningene om klagemålet, og da dessuten dets opphav, videreformidles til den innklagede. Opplysningene gjelder dem begge direkte, og det er altså ikke nødvendig å innhente samtykke fra den ene til den andre som de angår. Hvem opplysningene ”direkte gjelder” må avgrenses mot den fjernere krets som bare berøres så vidt i sin hverdag ved en eventuell spredning av opplysningene. Ønsker man å dele opplysningene med denne kretsen av personer, må man innhente samtykke, eller eventuelt ha hjemmel på annet grunnlag.

3.6.5 Strpl. § 216i.

Også her vil imidlertid stillingen bli den samme etter § 216i. Det er ingen ytringsrett for kommunikasjonskontrollopplysninger, verken til mistenkte eller overfor andre opplysningene måtte gjelde direkte, slik som etter § 61c. (1) nummer 1. Overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll er altså stadig like utilgjengelig, selv for dem de direkte omhandler.

For det tilfellet at saken enda ikke er kommet inn for retten, men fremdeles er under etterforskning, vil imidlertid opplysningsmulighetene ovenfor mistenkte være noe videre ved kontrollopplysninger, som nevnt tidligere. Mistenkte har ingen mulighet til å kreve innsyn i overskuddsinformasjon etter § 216i. (1) litra a, men politiets adgang til å ytre seg etter eget ønske åpnes derimot etter denne bestemmelsen. Totalt sett er nok overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll være bedre vernet etter taushetsplikten enn den generelle overskuddsinformasjonen i straffesaker.

---

⁷³ Ot.prp. nr. 3 (1976-77) s. 28

3.7 Etatsintern deling av opplysninger

3.7.1 Strpl. § 61c. (1) nummer 3

Etter strpl. § 61c. (1) nummer 3 kan taushetsbelagte opplysninger deles med andre tjenestemenn innen politi og påtalemyndighet, i den utstrekning opplysningene vil være av betydning for deres arbeid. Dette gjelder også selv om det ikke er påkrevet av hensyn til den videre behandling av saken etter første ledd nummer 2. Ut fra dette kan man utlede at taushetsplikten som utgangspunkt også er til hinder for deling av opplysninger mellom kollegaer. Unntaket er spesielt nyttig for anvendelsen av den overskuddsinformasjon politiet måtte komme i besittelse av. Etter denne bestemmelsen kan de således dele denne informasjonen, selv der det ikke er strengt nødvendig for mottakeren å motta slik informasjon med tanke på en bestemt sak. Tjenestemessige hensyn for vedkommende, f.eks. etterretning er altså tilstrekkelig til å ta i bruk opplysningene.

3.7.2 Personelt omfang

Uttrykket ”andre tjenestemenn” må antas å omfatte kun de med fast eller midlertidig ansettelsesforhold innen politi eller påtalemyndighet, og derved ikke de som ”utfører tjeneste eller arbeid”. Uttrykket vil inkludere de organisatoriske enheter og personer som er nevnt eller hjemlet i pl. § 55 og strpl. § 16, altså politidistriktene med underliggende lensmannskontorer, samt politiets riksdekkende særorganer, og videre statsadvokatkontorene og Riksadvokatembetet.⁷⁴ Strpl. § 61c. (1) nummer 3 vil hjemle spredning av opplysninger fra en straffesak både for anvendelse i etterforskning av andre straffesaker, og for anvendelse til andre politioppgaver utenfor strafferettsfeltet, som f.eks. forebyggende tjeneste, forvaltningsgjøremål og etterretning.⁷⁵

3.7.3 ”Av betydning for deres arbeid”

Dette er en meget praktisk bestemmelse hva angår deling av overskuddsinformasjon innad i etaten. Den typiske anvendelsen av slik informasjon er jo nettopp for etterforskning av andre saker, og dessuten for kartlegging og etterretning. Det eneste vilkåret er at det er ”av betydning for” den mottakende parts arbeid. Hva som ligger i

---

⁷⁴ Myhrer, s. 301

⁷⁵ Bjerke og Keiserud, s. 200

dette uttrykket er ikke nærmere kommentert i forarbeidene, men det synes å være mindre strengt enn hva som gjelder etter fvl. § 13b. (1) nummer 3, der det kun tillates spredning av slike opplysninger i den grad det er nødvendig for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning. Etter strpl. § 61c. (1) nummer 3 må det være tilstrekkelig at mottageren gjøres i stand til å treffe en mer riktig eller velbegrunnet avgjørelse, eller å utføre en mer hensiktsmessig og effektiv tjeneste. At det er nødvendig for mottageren å kjenne til opplysningen er altså ikke et vilkår.⁷⁶ Frihagen karakteriserer det som ”en temmelig fri adgang til sirkulasjon”⁷⁷ (av informasjon); og dette må nok sies å stemme godt.⁷⁸

3.7.4 Strpl. § 216i.

Hva angår delingsmulighetene etter § 216i., så er utgangspunktet her at det ikke forligger noen mulighet for å dele opplysninger heller innad i etaten. Men det er derimot hjemmel etter unntakene i litra a til d for å bruke informasjonen under visse tilfeller som også rammes av § 61c. (1) nummer 3. Forskjellen er at etter sistnevnte bestemmelse er unntakene basert på hvem som er mottaker, men ved opplysninger fra kommunikasjonskontroll er det hele tiden avgjørende for hvilket formål opplysningene skal formidles. Opplysninger kan som nevnt brukes i etterforskningen og ved avhør av mistenkte, jf. § 216i. (1) litra a, og dessuten som bevis for et straffbart forhold av tilstrekkelig grovhet til å hjemle en kommunikasjonskontroll i seg selv, jf. litra b. Videre er muligheten der for å anvende opplysninger for å avverge straffbare handlinger av en viss grovhet, jf. litra d, og dessuten for å forebygge at noen uskyldig blir straffet. Vi ser at det er her hele veien muligheter for at disse unntakene kan bli sammenfallende med de i § 61c. (1) nummer 3, så fremt mottakeren av informasjonen er en innen etaten.

Hva angår bruk av opplysninger for forebyggende og avvergende øyemed, så kommer jeg tilbake til dette nedenfor.

---

⁷⁶ Bjerke og Keiserud, s. 200

⁷⁷ Frihagen, s. 137

⁷⁸ Myhrer, s. 299

3.8 Opplysninger til forebyggende arbeid

3.8.1 Strpl. § 61c. (1) nummer 6

Det er adgang til å benytte opplysninger fra en straffesak til å forebygge lovovertridelser etter strpl. § 61c. (1) nummer 5 og 6. Under dette punktet velger jeg å kun behandle bestemmelsens nummer 6, som omfatter opplysninger til andre enn offentlige organer, da jeg nedenfor behandler kommunikasjon til offentlige organer generelt under punkt 3.10. Etter § 61c. (1) nummer 6 kan altså taushetsplikten settes til side for opplysninger som gjøres kjent for andre enn offentlige organer når dette er nødvendig for å forebygge lovovertridelser eller for å hindre at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte.

Bestemmelsen lyder: ”Taushetsplikt etter § 61 a er ikke til hinder for at opplysningene gjøres kjent for andre enn offentlige organer når det er nødvendig for å forebygge lovovertridelser eller for å hindre at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte”. Den ytringsretten som følger av denne bestemmelsen (og for øvrig de tilsvarende bestemmelser i pl. § 24 (4) nummer 2 og strafferegistreringsloven § 7 (2), som jeg ikke går nærmere inn på her) kan ses som en forlengelse av de oppgaver etaten har etter pl. § 2 og pi. § 2-2. Denne informasjonsadgangen er således helt i tråd med det arbeidet politiet skal gjøre, og et nødvendig redskap for at man ikke skal få den håpløse situasjonen at politiet sitter med informasjon tilgjengelig og ikke kan anvende den til å forebygge forestående lovbrudd. Dette ville blitt uholdbart både for politiarbeidets formål, samt for den allmenne tillit til lovoppretholdelsen. Et slikt luftehull i taushetsplikten er altså nødvendig. Overskuddsinformasjon fra f.eks. spaning kan lett danne grunnlag for kjennskap til et forestående lovbrudd av en slik grad at det vil være nødvendig å informere privatpersoner om dette. Dette vil da måtte veie tyngre enn personvern hensynene i denne sammenheng.

Et eksempel på en slik situasjon vil være dersom politiet for eksempel får kjennskap til at ran av en bensinstasjon skal finne sted. I så tilfelle må de med hjemmel i denne bestemmelsen kunne informere de ansatte ved bensinstasjonen om faren som foreligger, og eventuelt også signalement på den eller de som mistenkes, slik at ranet på best mulig måte kan forebygges.

3.8.2 Nødvendighetsklausulen

En annen sak er hvorledes man skal kunne kommunisere informasjonen videre, når det dreier seg om til private personer. Vi ser at det kommer inn et nødvendighetskriterium (som også nevnt ovenfor), for kommunikasjon til private i forhold til kommunikasjon til offentlige myndigheter. Dette innebærer en vesentlig innskrenkning av den nevnte ytringsretten, men er nok allikevel nødvendig for at personvern hensynene ikke skal undergraves helt.⁷⁹

Det kan videre stilles opp tre vilkår for at kommunikasjon av ellers sensitive opplysninger kan gjøres til private i forebyggende øyemed: For det første, må det foreligge objektive holdepunkter som gir rimelig grunn til frykt for at en straffbar handling enten kan eller vil bli begått. Dette innebærer altså krav om en konkret og nærliggende risiko for at en helt bestemt person eller eventuelt en bestemt gruppe kan forventes å begå en nærmere angitt straffbar handling.⁸⁰ For det annet, må kommunikasjonen være nødvendig for å avverge lovovertrædelsen. Dette tilsier altså at dersom man kan oppnå det samme forebyggende resultat på annen måte, så er nødvendighetskriteriet ikke oppfylt.⁸¹ For det tredje, må det være forholdsmessighet mellom personvern hensynet til den opplysningene angår og det vern samfunnet trenger. Et moment ved denne avveiningen vil være alvorsgraden av det forventede lovbrudd, samt størrelsen på risikoen.⁸² Dersom alle disse kriteriene er oppfylt, er det imidlertid ingen begrensinger i hvem eller hvor mange opplysningene kan videreformidles til.

Et typisk eksempel på der denne bestemmelsen vil kunne bli praktisk, er der politiet gjennom for eksempel spaning avdekker et forestående lovbrudd mot en privatperson, eller en bensinstasjon, som ved eksemplet ovenfor. Dersom ransplanene man avdekker er utenfor feltet av hva men i utgangspunktet spanet for, vil jo dette være å betrakte som overskuddsinformasjon, men dersom den eneste måten man sikkert kan avverge ranet på er å varsle det forventede offeret, så vil den muligheten hjemles etter denne

---

⁷⁹ Auglend, s. 390

⁸⁰ Auglend, s. 391

⁸¹ Auglend, s. 391

⁸² Auglend, s. 391

bestemmelsen. Nødvendighetsklausulen er da oppfylt. Spørsmålet blir da videre hvor vidt det samme kan gjøres dersom opplysningene om lovbruddet er plukket opp ved eksempelvis en telefonavlytting? Dette behandles videre under punktet nedenfor.

3.9 Opplysninger i avvergende øyemed

3.9.1 Forebygging versus avverging

Forebyggende tiltak vil være noe man gjør i forkant for å forhindre at noe inntreffer på sikt, mens en avvergende handling vil rette seg mot en nært forestående handling. Denne handlingen vil typisk inntreffe så snart at det vil være få andre muligheter for å forhindre den. Forebyggingen er altså lengst fra gjerningstidspunktet i tid, mens når politiet griper inn med avvergende handlinger vil dette ligge rett forut for gjerningstidspunktet. Så snart gjerningstidspunktet har inntruffet, vil man derimot være over på det stadiet som omfattes av etterforskningen.⁸³

3.9.2 Strpl. § 216i. (1) litra d

Etter § 216i. (1) litra d, kan informasjon fra kommunikasjonskontroll brukes for å avverge en straffbar handling som kan medføre frihetsstraff. Selv om denne bestemmelsen kan virke lik den i § 61c. (1) nummer 6, så er det altså forskjell på å avverge og å forebygge. Et spørsmål er om dette allikevel skiller seg fra den forebyggelsen man kan gjøre etter § 61c. (1) nummer 6, ved at det også der er et krav om at lovbruddet på annen måte ikke kan forebygges? Kravene er utvilsomt skjerpet i begge tilfellene, men det må allikevel antas at de er enda noe strengere ved opplysninger fra kommunikasjonskontroll, med tanke på at lovgiver har valgt den ordlyden de har. Dette vil også være best i overensstemmelse med lovgivningen på dette feltet generelt, da det er tanken at informasjon fra kommunikasjonskontroll skal reguleres strengere.

Overskuddsinformasjon fra en kommunikasjonskontroll, eksempelvis en telefonavlytting kan altså brukes for å avverge et nært forestående lovbrudd. Dette lovbruddet må være av en viss grovhet; det må kunne medføre frihetsstraff. Skulle man under etterforskningen av en narkotikasak overhøre en samtale hvor avlyttingsobjektet

---

⁸³ NOU 2004:6 s. 31

planlegger et bankran innen nærmeste fremtid, må denne informasjonen kunne anvendes.

3.9.3 Personelt omfang

§ 216i. (1) litra d oppstiller ingen kriterier i forhold til hvem denne informasjonen kan meddeles til, det er kun formålet som berøres. Ut fra dette må man anta at andre offentlige organer så vel som private personer må kunne underrettes dersom situasjonen er så prekær at det ikke er andre måter å avverge den kriminelle handlingen på. Ved bankraneksemplet må således både bankens private sikkerhetsansvarlige, de bankansatte og eventuelt andre berørte parter kunne meddeles den informasjon politiet har tilegnet seg om det planlagte ranet.

3.9.4 Nødrettslige formål

Som nevnt, gjelder straffeprosessloven i utgangspunktet kun for de opplysninger som samles inn for en straffesak. § 216i har derfor normalt ingen anvendelse for de områder av politiets gjøremål som sorterer under politiloven. Skulle unntak fra dette bli aktuelt, måtte det i så fall bli med hjemmel i det nødrettslige. For at nødrett skal foreligge, må vilkårene i strl. § 47 være oppfylt. For det første, må det foreligge en på annen måte uavvendelig fare for noens person eller eiendeler, og for det annet må denne faren oppfattes som særdeles betydelig i forhold til den skade man selv utretter ved sitt lovbrudd.

Som et eksempel på en slik situasjon kan tenkes behovet for å avverge at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte. Dette formålet er allerede spesielt tilgodesett i strpl. § 61c. (1) nummer 5 og 6, men faller altså som utgangspunkt utenfor feltet men kan anvende kommunikasjonskontrollopplysninger for. Allikevel må det antas å være et hensyn som veier tungt ved at lovgiver har valgt å ta det inn i loven som generelt unntak, og derfor være betydelig nok til å gjøre seg gjeldene også ved kommunikasjonskontroll, ved en nødrettssituasjon. Skulle man altså ha en situasjon der det er nødvendig å avverge at noen driver en virksomhet på en slik måte at det er fare for betydelig skade på mennesker eller materielle ting, og den eneste muligheten for å gjøre dette er ved hjelp av overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll, så må

man anta at dette er lovlig. Det er imidlertid viktig å huske at selv om faregraden ved en nødrettssituasjon måles etter hvorledes den som utøver nødretten oppfatter faren, og ikke nødvendigvis etter hva som objektivt sett er tilfellet, så må det for politiets vedkommende nok kreves større evne til å vurdere en slik situasjon korrekt. Man må derfor være oppmerksom på at nødrettsinngrepet – altså bruddet på taushetsplikten – må stå i forhold til den faren man søker å avverge. Dette må naturligvis bli en konkret vurdering i det enkelt tilfelle, men jeg vil anta at det må kreves tyngde i saken før politiet med rette kan hevde å stå med ryggen mot veggen, slik at denne bruken av informasjon er siste vei ut.

3.10 Kommunikasjon til andre offentlige organer

3.10.1 Hvilke offentlige organer

Når straffeprosessloven taler om ”andre offentlige organer”, i motsetning til forvaltningsloven som taler om ”andre forvaltningsorganer” (som i gitte tilfeller også kan involvere private rettssubjekter), så er dette nettopp for å avgrense mot private rettssubjekter. Noen stor praktisk forskjell utgjør dette imidlertid neppe for taushetsplikten i straffesaker.⁸⁴

Det synes klart at straffeprosesslovens bestemmelser på dette feltet kun omfatter norske offentlige organer. Dette kan sluttes antitetisk fra pl. § 24 (4) nummer 2 som hjemler en begrenset ytringsrett til fordel for ”utenlandske samarbeidende politi- og sikkerhetsmyndigheter”. Noen annen forståelse følger heller ikke av forarbeidene, og det følger dessuten av Nordisk Utredning av 1984:12 om økonomisk kriminalitet.⁸⁵

3.10.2 Strpl. § 61c. (1) nummer 5

Etter strpl. § 61c. (1) nummer 5 kan ”opplysningene gjøres kjent for andre offentlige organer når formålet er å forebygge lovovertrедelser eller å hindre at virksomhet blir utøvd på en uforsvarlig måte”.

---

⁸⁴ Myhrer, s. 315

⁸⁵ Myhrer, s. 304

Ordlyden er altså praktisk talt den samme som under nummer 6, med det unntak at denne bestemmelsen gjelder for kommunikasjon til offentlig myndighet og ikke til private, samt at forebyggende formål er tilstrekkelig grunn. Det foreligger altså ingen nødvendighetsklausul, som når man søker anledning til å kommunisere sensitiv informasjon til private personer. Bakgrunnen for dette ligger i at det vil være større sannsynlighet for at informasjonen lekkes videre når den spres til utenforstående private personer, enn innenfor de offentlige organer. Blant annet vil det være et viktig moment i denne sammenheng at mottakeren innen et offentlig organ også har taushetsplikt, og videre at organets bruk av informasjonen vil være undergitt formelle krav til saklighet og objektivitet.⁸⁶ Etter dette har politiet ytringsrett også der det reelt sett ikke er nødvendig. Under den forutsetning at formålet med informasjonsdelingen er kriminalprevensjon, er det tilstrekkelig at delingen fremstår som et hensiktsmessig, praktisk, forenkende eller naturlig virkemiddel.⁸⁷

3.10.3 Strpl. § 61c. (1) nummer 7 og 8

Etter strpl. § 61c. (1) nummer 7 kan opplysninger også spres til annen offentlig myndighet hva angår en persons forbindelse med politiet og for øvrig når dette fremmer politiets arbeid. Bestemmelsen lyder: ”Taushetsplikt etter § 61 a er ikke til hinder for at det til andre offentlige organer blir gitt opplysninger om en persons forbindelse med politiet og om avgjørelser som er truffet og ellers slike opplysninger som det er nødvendig å gi for å fremme politiets oppgaver”. Det er ikke angitt nærmere i forarbeidene når det er adgang til å formidle opplysninger etter denne bestemmelsen, men det må antas at formidlingen må være saklig begrunnet i det aktuelle offentlige organs behov for den typen informasjon det dreier seg om.⁸⁸

Også denne bestemmelsen må imidlertid ses opp mot samme paragraf nummer 8, som regulerer den konflikt som kan oppstå mellom politiets opplysningsplikt- og rett og taushetsplikt. For den taushetsplikt som følger av strpl. § 61a., fastslår § 61c. (1)

---

⁸⁶ Auglend, s. 392

⁸⁷ Auglend, s. 391

⁸⁸ Bjerke og Keiserud, s. 266

nummer 8 at regler om opplysningsplikt- og rett som er fastsatt i lov, og generell instruks gitt av Kongen eller riksadvokaten, går foran taushetsplikten.⁸⁹

Strpl. § 61c. nr. 8 er en såkalt derogasjonsklausul, det vil si en særskilt hjemmel for å dispensere fra loven.⁹⁰ Etter denne bestemmelsen fremgår det at den ordinære taushetsplikten i straffeprosessen står tilbake for unntak gitt i medhold av lov eller instruks fra Kongen. Etter forvaltningsloven er situasjonen nesten den motsatte, da det der kreves uttrykkelig fastslått eller klart forutsatt at taushetsplikten skal vike, jf. fvl. § 13 f. (2).⁹¹

3.10.4 Strpl. § 216i.

Det er ingen særskilt lovregulering av kollisjonsspørsmålet mellom taushetsplikten etter kommunikasjonskontrolllovgivningen og den særskilte opplysningsplikten. Det følger av fvl. § 4 (1) litra b at fvl. § 13f. (2) ikke kommer til direkte anvendelse på kommunikasjonskontrollfeltet siden dette inngår i straffeprosessloven. Dersom særskilte opplysningsplikter skal gå foran taushetsplikten for kommunikasjonskontrollopplysninger, må det kreves minst like klar hjemmel som det kreves i fvl. § 13f. (2). Kanskje må en dog slike opplysninger ha en enda sterkere stilling i forhold til lovpålagt opplysningsplikt, med tanke på kommunikasjonskontrollens inngripende karakter. Dette vil i så tilfelle innebære at ikke engang en generell lovpålagt opplysningsplikt som positivt angir fortrinnsrett i forhold til taushetspliktbestemmelser, vil være tilstrekkelig.⁹² Grunnlaget for dette er de tidligere nevnte hensyn som ligger bak all innskrenkning av bruk av opplysninger fra kommunikasjonskontroll: Dette tvangsmiddelet er et særdeles grovt inngrep i den personlige sfære, hvor de avlyttede vil stå uten muligheter for kontradiksjon, utenforstående tredjemenn vil lett rammes, og avlytting vil dessuten lett kunne medføre misforståelser. Sistnevnte ved at politiet ikke alltid kjenner til foranledningen for utsagnene de overhører, ikke alltid har noen mulighet for å skaffe seg supplerende informasjon, og heller ikke kan tolke faktorer som omgivelser, kroppsspråk og mimikk. En videreformidling av kommunikasjonskontrollopplysninger vil medføre et ytterligere

---

⁸⁹ Bjerke og Keiserud, s. 267

⁹⁰ Auglend, s. 102

⁹¹ Auglend, s. 389

⁹² Myhrer, s. 323

inngrep enn det som allerede er foretatt ved selve kontrollen.⁹³ Allikevel har disse vektige hensynene måttet vike for samfunnets interesse i bekjempelsen av visse typer kriminalitet.⁹⁴

Etter strpl. § 219i. (1) litra d kan opplysninger fra kommunikasjonskontroll brukes for å ”avverge en straffbar handling som kan medføre frihetsstraff”. Tor-Geir Myhrer argumenterer for at dette er en ytterligere indikasjon på at kommunikasjonskontrollopplysninger ikke skal brukes til annen samfunnsgagnlig regulering.⁹⁵ I forarbeidene til § 216i.⁹⁶ mener departementet at taushetsplikten bare begrenser bruken av overskuddsinformasjon som deles til organer utenfor politiet. Departementet gir ingen begrunnelse for sitt synspunkt, og dette strider uansett mot lovens ordlyd som fastsetter at taushetsplikt også gjelder nettopp innad i etaten. Politimetodeutvalget av 2004 er av den oppfatning at overskuddsinformasjon kun kan benyttes for forebygging av straffbare handlinger som kan medføre frihetsstraff.⁹⁷ For øvrig, i den grad forarbeidene forholder seg tause om hvorledes taushetsplikten kan omgås, synes det rimelig at man holder seg innenfor det som fremgår av lovens ordlyd. Dette vil i så tilfelle innebære at overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll kan videreformidles både innenfor og utenfor etaten, men kun i den utstrekning dette hjemles ved forebyggende, eller de andre tidligere nevnte, hensyn. Kommunikasjonsadgangen betinges således altså ikke av mottakeren, men derimot av formålet med kommunikasjonen. Etter denne tolkningen vil det da bli betydningsløst hvem man kommuniserer til. Etter lovens struktur ellers, kan det allikevel tenkes at man bør vurdere nøye den videre spredningsrisikoen etter kommunikasjonen, spesielt med tanke på de tungtveiende hensynene til personvernet som alltid bør være inne i bildet.

---

⁹³ Myhrer, s. 324

⁹⁴ NOU 1997:15 s. 91-95

⁹⁵ Myhrer, s. 325

⁹⁶ Ot.prp. nr. 64 (1998-99) s. 76

⁹⁷ NOU 2004:6 s. 133

4 Sammenfatning

4.1 Rettstilstanden

Formålet med oppgaven var altså å gjengi rettstilstanden for anvendelse av overskuddsinformasjon henholdsvis generelt i straffesaker og ved kommunikasjonskontroll. Vi ser etter de foregående kapitlene at det er færre unntak fra taushetsplikten hva angår kommunikasjonskontrollopplysninger enn for straffesaksopplysninger ellers, og at vernet om førstnevnte opplysninger således er sterkere. Hensynene bak dette ligger i personvernet for den enkelte som berøres av kontrollen, og til en viss grad i politiets behov for effektivitet. Kommunikasjonskontroll er et tvangsmiddel av en slik natur at det vil ha lite for seg dersom det er åpent kjent når det benyttes, og overskuddsinformasjonen man innhenter fra slik kontroll er mindre verdt for videre anvendelse dersom man måtte tilkjenne den umiddelbart. I tillegg er det i stor grad et tvangsmiddel som avdekker private forhold hos den enkelte, som i utgangspunktet ikke hører hjemme hos det offentlige, og vernet om privatlivet er derfor viktig.

Avveiningen av regelsettene viser også at det er behov for en ytterligere klargjøring, hva angår anvendelsen av disse. Spesielt der materiale fra kommunikasjonskontroll inkorporeres i straffesaksdokumentene, er det ikke avklart hvilket regelsett som kommer til anvendelse på disse opplysningene. Ved at vernet som vist er langt bredere ved kommunikasjonskontrollopplysninger, vil det naturlig nok være viktig å få et sikkert hjemmelsgrunnlag i slike situasjoner. Diskusjoner og drøftelser med gode argumentasjoner og reelle hensyn finnes i den juridiske litteratur, jf. henvisningene i oppgaven, men det er nok allikevel ønskelig med avklaring av situasjonen fra lovgiver på et så vidt aktuelt område som dette. Kommunikasjonskontroll er en etterforskningsmetode som blir stadig mer utbredt og spiller en stadig større rolle i norske straffesaker, så problemstillingen med hjemmelsbildet vil neppe minke med tiden.

4.2 De lege ferenda

En sak er at vernet er sterkere omkring kommunikasjonskontrollopplysninger enn for andre opplysninger innen straffesaker, en annen sak er om dette nødvendigvis er så

berettiget. Det sterke vernet er som nevnt primært begrunnet i den høye graden av inngrep som kontrollen preges av. Dette er naturligvis en korrekt karakterisering av tvangsmiddelets virkning for de enkeltpersoner som rammes, men om dette er unikt for kommunikasjonskontroll synes heller tvilsomt.

Et eksempel på en annen etterforskningsmetode som griper inn i den private sfære, er spaning. I denne sammenheng avgrenser jeg spaning mot avlytting, og sikter kun til visuell spaning. Dette er en etterforskningsmetode som antas å ikke kreve lovhjemmel, men derimot faller inn under politiets generelle etterforskningskompetanse.⁹⁸ Dette er begrunnet i at visuell spaning ikke er en integritetskrenkelse av en slik styrke at det er grunn til å lovregulere metoden særskilt. Politiet kan imidlertid ta i bruk tekniske hjelpemidler som fotoapparat og håndholdt videokamera ved spaningen, og dessuten også fjernstyrt apparat over et kortere tidsrom, i tillegg til de observasjoner som gjøres av tjenestemennene uten forevigelse. Det ulovfestede området avgrenses mot teknisk optisk spaning mot et bestemt sted ved hjelp av et automatisk teknisk virkende apparat, jf. personopplysningsloven § 36, jf. § 40.⁹⁹ Jeg kan se at integritetskrenkelsen ikke er like stor når man kun observeres visuelt, og da gjerne dessuten på avstand og i det offentlige rom, men jeg mener allikevel at den ligger der. At dette ikke er problematisk i forhold til legalitetsprinsippet, synes merkelig. Også ved spaning er objektet uvitende om at han observeres, og selv om dette forgår i det offentlige rom, er det allikevel av en ganske annen karakter å overvåkes spesielt enn å observeres tilfeldig når man passerer forbi. Tilgangen til overskuddsinformasjon må dessuten synes utvilsom ved slik spaning. Selv om politiet spaner under mistanke om noe kriminelt, er det ikke krav om at politiet ved hvem de spaner på. Ei heller er det nødvendig med mer en rimelig mistanke, som er det alminnelige etterforskningskravet etter strpl. § 224.

Ved at området er ulovfestet er det vanskelig å trekke noen grense mot med hvilken intensitet og i hvilken utstrekning spaning kan bedrives. Også dette synes betenkelig. Dersom politiet tidligere har hatt kontakt med personer fra et bestemt miljø, eksempelvis en motorsykkellubb, vil det være enkelt å skaffe rimelig mistanke om nye

---

⁹⁸ Ot.prp. nr. 64 (1998-99) s. 87

⁹⁹ NOU 2004:6 s. 62

kriminelle handlinger. Grensene for det forebyggende arbeidet er dessuten vide. Man kan for eksempel bedrive spaning utenfor døren til klubbhuset og fremdeles befinne seg i det offentlige rom. Det er ikke da urimelig å se for seg en situasjon der man i egenskap av spaningen tilegner seg mengder med overskuddsinformasjon om både spaningsobjektet, og dessuten andre medlemmer av motorsykelklubben eller tilfeldige besøkende på klubbhuset. Spørsmålet er da om det er rimelig om denne informasjonen skal kunne benyttes ubegrenset, og uregulert?

Dersom man måler spaningseksemplet opp mot lovreguleringen av kommunikasjonskontrollopplysninger, har man to ytterpunkter. Den ene siden uten lovhjemmel, og kanskje på kant med legalitetsprinsippet, den andre siden lovregulert med strengere vern enn andre opplysninger i straffesaker. Imellom disse to ytterpunktene, faller de andre tvangsmidlene, som hemmelig ransaking, teknisk sporing, postkontroll, overvåking, m.v.

Også hemmelig ransaking kan brukes som et illustrerende eksempel i denne sammenheng. Slik ransaking tillates etter strpl. § 200a., og vilkårene for igangsettelse er omtrent de samme som for kommunikasjonskontroll. Det kreves skjellig grunn til mistanke om narkotikaforbrytelse eller lovbrudd som kan medføre minimum ti års fengselsstraff. Tillatelse til hemmelig spaning skal kun gis når det antas at det er av vesentlig betydning for å oppklare saken, og samtykke må gis av retten. For øvrig er informasjonen fra en slik ransaking underlagt det samme regelverk som andre straffesaksopplysninger. Også dette synes betenkelig med tanke på hvor likt inngrepet er i forhold til kommunikasjonskontroll. Her kan det være tale om å ta seg inn i noens private familiebolig og systematisk søke gjennom denne i leting etter noe konkret i forbindelse med et lovbrudd. Informasjonsmengden man totalt sett tilegner seg må imidlertid utvilsomt alltid strekke seg utover det man kom for å innhente. Det mest tyngende ved dette tvangsmiddelet, er kanskje allikevel at det gjøres uten den ransaktes kjennskap. Riktignok vil han som oftest få slik kjennskap på sikt, jf. fjerde ledd, men retten kan også beslutte at underrettelse kan unnlates helt, jf. tredje ledd. Noe utstrakt vern ved behandlingen av overskuddsinformasjonen fra dette integritetskrenkende tvangsmiddelet eksisterer imidlertid ikke.

Spørsmålet er fremdeles om det er rimelig at kommunikasjonskontrollopplysninger nyter et så vidt utstrakt vern i forhold til de mange andre tvangsmidlene? Er det forholdsmessighet mellom integritetskrenkelsen og vernet gjennom hele lovverket, eller har informasjon fra kommunikasjonskontroll fått en særegen stilling utover hva som er proporsjonalt i forhold til de andre inngrepene politiet kan foreta? Dette er naturligvis spørsmål som lovgiver må ta stilling til og besvare, men det synes for meg som om kommunikasjonskontroll ikke nødvendigvis er enestående i sitt behov basert på integritetskrenkelsen det innebærer.

En annen side av saken hva angår taushetsplikten knyttet til overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll, er den utstrakte taushetsretten dette innebærer for politiet, og det potensielle manglende innsynet dette vil innebære for en siktet og hans forsvarer. Kontradiksjonen blir nødvendigvis vanskeligere å opprettholde jo flere felter innen prosessen som unndras dokumentinnsynet, og dette vil i sin tur kunne virke inn på rettssikkerheten, om man skal se på de ekstreme ringvirkningene. Heller ikke dette synes gunstig, om man har et rettferdighetsideale i tankene.

Forkortelser

EMK:	Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon.
Fvl.:	Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven). Lov av 10. februar 1967.
I.f.:	In fine (= på slutten av).
Jf.:	Jevnfør.
Kgl. res.:	Kongelig resolusjon.
NOU:	Norsk Offentlig Utredning.
Ot.prp.:	Odelstingsproposisjon.
Pi.:	Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 22. juni 1990 nr. 3963 (politiinstruksen).
Pl.:	Lov om politiet (politi-loven). Lov av 4. august 1995 nr. 53.
På.:	Forskrift av 28. juni 1985 nr. 1679 om ordningen av påtalemyndigheten (påtaleinstruksen).
Rt.:	Norsk Retstidende.
Sikkerhetsloven:	Lov om forebyggende sikkerhetstjeneste. Lov av 20. mars 1998 nr. 10.
Strl.	Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven). Lov av 22. mai 1902 nr. 10.
Strpl.:	Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven). Lov av 22. mai 1981 nr. 25.

Litteraturliste

- Auglend: Auglend, Ragnar L. *Politirett*. Ragnar L. Auglend, Henry John Mæland og Knut Røsandhaug. 2. utg. Oslo, 2004
- Myhrer: Myhrer, Tor-Geir. *Personvern og samfunnsforsvar*. Oslo, 2001
- Bjerke og Keiserud: *Straffeprosessloven kommentarutgave. Bind I*. 3.utg. ved Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud. Oslo, 2001
- NOU 2003:21: Kriminalitetsbekjempelse og personvern – politiets og påtalemyndighetens behandling av opplysninger
- NOU 2004:6: Mellom effektivitet og personvern. Politimetoder i forbyggende øyemed
- Ot.prp. nr. 64 (1998-1999): Om lov om endringer i straffeprosessloven og straffeloven m v (etterforskningsmetoder m v)
- Ot.prp. nr. 3 (1976-1977): Om lov om endringer i lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (regler om taushetsplikt m.m.)